ԱՒԵՏԱԲԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ՀԱՏՈՐ ԿԷ. ԹԻՒ 6

7 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1914

ԽՄԲԱԳՐՈՒԱԾՆԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՐ ՀԱԿԱՏԱԲԱՆ ՄԸ

ԻՐԱՒ ՃԱՐԳԵՆՔ

ՆԵՐՔԻՆ ԿԵԱՆՔ

ՄՈՎՍԷՍ ԽՈՐԵՆԱՑԻ

ՓՐՈՖ. ՏՈՔԹ. ՊԱԶԻԿ ԽԱՆ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՑ ԴՊՐՈՑԻ ԴԱՍԵՐ

ՄԻ ԿԱՐ ՀԱԿԱՌԱԿ ԶԱՐԻՆ

ՓՐՈՖ. Կ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՔԱՐՈԶ

ՎԵՐ. ՀԵՒՈՆ ՍԱՐՔԻ

ՀԷՆՐԻ Ֆ. Տ. ԼԻՆԶ

ՏՂԱՑՈՑ ԷՋ

ՀԱՖԸԶԻ ԵՐԱԶԸ

ԵՒՐՈՊԱՑԻ ԴԻՐՔԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻՆ ՆԿԱՏՄԱՄԲ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԳՈՒԼԷՋԸ ԻԲՐԵՒ ՏԻՊԱՐ

ՓՐՈՖ. Յ. Յ. ՄԱՆԻՍԱԼԵԱՆ

ՔՂԵՈՐԴ ՄԵՍՐՈՊ

ԼՈՒՐԵՐ

Հրատարակիչ Յ. Մ. ՏՕՓՉՈՍԵԱՆ

ՊԱՒՇՏՐՂ. ՀԱՒՈՒՄ

Կ. ՊՈԼԻՍ

اوه‌دار هفته‌لق غزته — درسعادته بابیل هاوسده — مدیر مسئولی صمویول ق. هاروتیونیان

ԱՒԵՏԱԲԵՐ ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ
ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ, ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԽՄԲԱԳԻՐՆԵՐ: — Վեր. Տէր. Ֆ. Ու. Մէհալըմ, Վեր. Յ. Ա. Ճէճիզեան, Վեր. Ա. Պ. Շմաւոնեան

Աշխատակցութեամբ Հայ և Օտարազգի ծանօթ գրողներու

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ· — Թուրքիոյ համար **40** դահեկան, Ամերիկայի համար **2** տոլար, Անգղիա համար **8** շիլին, ուրիշ երկիրներու համար **10** ֆրանք: Ձեռքէ կը ծախուի հատը **40** փարայի:

ԱՒԵՏԱԲԵՐ ՄԱՆԿԱՆՑ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԴԵՌԱՏԻՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ: — **Ամեն տեղւոյ համար 6 դահեկան: Տարեկան 75 դահեկանի փոխարէն մեր կը դրկուի, իսկ 108 դահեկանի փոխարէն 25 թերթ կը դրկուի·**

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ վերաբերեալ ամէն գրութիւն պէտք է ուղղուի Վեր. Ֆ. Ու. Մէհալըմի հասցէին, Պայպըլ-Հաուս, Կ. Պոլիս

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ, ԾԱՆՈՒՑՄԱՆ և Թերթին Վարչութեան վերաբերեալ ամէն խնդրի համար պէտք է դիմել Թերթին Հրատարակիչ Յ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆԻ, Պայպըլ-Հաուս, Կոստանդնուպոլիս:

AVEDAPER AN ARMENIAN WEEKLY REVIEW

EDITORS.— Rev. F. W. Macallum D.D., Rev. H. A. Djedjizian, Rev. A. B. Schmavonian.

ANNUAL SUBSCRIPTION: Turkey Ptrs. 40: U. S. America $ 2: England 8 Shillings: Other countries Frcs. 10: — Single copies 40 Para

AVEDAPER FOR CHILDREN, AN ARMENIAN ILLUSTRATED MONTHLY FOR BOYS AND GIRLS

For Subscriptions, Advertisements etc. apply to the Publisher H. MATTEOSIAN, Bible House, Constantinop

Մօտ օրէն լոյս կը տեսնէ՝

ՕՁԱԿԱՆ — ՆՈՐ ՔԵՐԱԿԱՆ
ՕՁԱԿԱՆ — ՆՈՐ ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ

Իբրև Նմոյշ մէկ մէկ օրինակ կը դրկուի ամէն ուսուցչի կամ
դպրոցի անօրէնութեան որ 3 դահեկանի նամակապրոշմ կը ղրկէ
Յ. Մատթէոսեանի, Պայպըլ Հաուս, Կ. Պոլիս

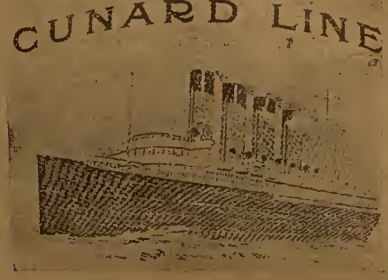

ՔԻՒՆԱՐՏ ԼԱՅՆ
ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՀՍԿԱՅ ՇՈՓԵՆԱՒԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ԸՆԴ ՄԷՋ ԲԱԹՐԱՍԻ ԵՒ ՆԻՒ-ԵՕՐՔԻ

ՔԻՒՆԱՐՏ ԼԱՅՆ ընկերութեան բոլոր նաւերը, նոր կարգադրութեան համաձայն, կանոնաւորաբար 1 Յունվար 1914 էն սկսեալ պիտի հանդիպին ԲԱԹՐԱՍ և անկէ ուղղակի ՆԻՒ-ԵՕՐՔ, ընդհանուր վաճառքով և ճամբորդներ։

«ՔԻՒՆԱՐՏ», անգլիական հսկայ ընկերութիւնը այս գովելի ձեռնարկը գաղթականութեան, մասնաւորապէս Հայ ճամբորդներու դէպ ի Ամերիկայ արագ, հանգիստ եւ ապահով երթեւեկութեան խնդիրը կարեւոր խնդիրը միանգամ ընդմիշտ ապահոված կ'ըլլայ։

Ա. եւ Բ. կարգի ճամբորդներու համար մասնաւոր արագընթաց սպասարկութիւն, ընդմէջ ՊՈԼՍՈՑ, ԼԻՎԸՐՊՈՒԼԻ, ՆԱՒՈՒԹԻԻ և ԲԱԹՐԱՍԻ։ Պոլսէն դէպ ի Ամերիկայ ուղղակի տոմսակ գնելու եւ ապրանք բեռնաւորելու համար դիմել

ԱԻԵՏԱՔԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ, ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ ԿԷ. — Կ. ՊՈԼԻՍ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 7, 1914 — ԹԻՒ 6

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Ընտրութիւնները

Թերթերէն կ'իմանանք թէ Օսմանեան Խորհրդարանի համար ընտրութիւնները սկսած են, երկրորդ կարգի ընտրողներ նշանակուած են եւ տեղ տեղ նոյն իսկ երեսփոխաններ ընտրուած են արդէն։ Տարակոյս չկայ ամենեւին թէ Իթթիհատի ընտրելիները են չահողները ղրկելէ առջեւ եւ Խորհրդարանը պիտի բացուի տիրող կուսակցութեան ջախջախիչ մեծամասնութեամբ։ Կառավարութիւնը իրեն գործակից պիտի ունենայ խորհրդարան մը ըստ ամենայնի յօժար պաշտպանելու անոր քաղաքականութիւնը։ Ինչ անպատ պատահած է սահմանադրական երկրի մը մէջ այս աստիճանի միաձայնութիւն եւ այսքան անձնուէր համամտութիւն Օրէնսգիր եւ Գործադիր մարմիններու միջեւ։ Այս վիճակը անսաարակոյս մեծապէս պիտի դիւրացնէ կառավարութեան գործերը։ Բարեկարգական ծրագիրներ, ուրեմն, պիտի յաջողին այն չափով որով դահլիճը պիտի վայելքի յաջողցնել զանոնք։ Արգելքներ եւ աղտակներ դուրսէն է որ պիտի գան եւ ոչ ներսէն։ Եթէ Եւրոպա գործը չվանգարէ, նախարարները պիտի ապացուցանեն չուտով եւ միանգամ ընդ միշտ թէ ո՛ր առիթներու ընդունակ են կառավարելու այս ընդարձակ երկիրը։

Դզիներու բաժանում

Փորձեր կ'ըլլան որ կզզիներու խնդիրը լուծուի Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ ուղղակի բանակցութեամբ։ Երբեակ Ձիւնակցութեան պատկանող կարգ մը դիւանագէտներու կողմանէ կը քաջալերուին այս փորձերը, եւ պատճառ չկայ չհաւատալու թէ լոյոր աէրութիւններն ալ գոհ պիտի մնան, եթէ այս կերպով հարցը լուծուի թէ՛ Օսմանեան եւ թէ՛ Հելլէն ազգերու համար գոհացուցիչ եղանակով։ Ամբողջ Եւրոպա պէտք ունի խաղաղութեան, եւ տնտեսական վիճակը չկրնար զգալապէս բարւոքիլ մինչեւ որ նոր դժուարութեանց վախերը բոլորովին չփարատին։

Հելլէն եւ Ալպանական ահաբեկչութիւնը

Կը կարծուի թէ Մ. Վենիզելոս մեծ աէրութեանց մայրաքաղաքներուն մէջ յաջողած է արտօնութիւն ձեռք ձգել Հելլէն եւ Ալպանական սահմանագլուխը Յունաց առելի նպաստաւոր կերպով որոշելու։ Եթէ այս լուրը ստոյգ է, կրնանք յուսալ թէ Յունաց բանակը պիտի քաշուի չատ չանցած այն երկրամասէն զոր Եւրոպա որոշած է ձգել Ալպանիոյ եւ այսպէսով ամպ մը եւս պիտի անյայտանայ քաղաքական հորիզոնէն։

Փոցտամէն Տուրացցօ

Աւելի երկար պիտի տեւէ կարծես եւ աւելի դժուար պիտի ըլլայ վերջնական եւ հաստատուն ձեւ մը տալ Ալպանիոյ, եւ բերել բազմեցնել անոր գահուն վրայ իշխան Վիտը։ Կասկած կայ թէ Փոցտամէն Տուրացցօ տանող ճամբան կրնայ նաեւ տանիլ Տուրացցոյէն Փոցտամ։ Այսպէս կը խորհէր Պիպ Տոտա որ, հակառակ այդ անունին, լուրջ մարդ մը ըլլալ կը թուի։ Լրագրական լուրերէ չենք կրնար որոշ գաղափար մը կազմել անոր խորհրդաւոր լեռներուն մէջ բնակող մարդոց իսկական վիճակին նկատմամբ։ Եւ այս՝ ոչ թէ միայն որովհետեւ արտասովոր եւ անկանոն խառնիճաղանճ մը կը տիրէ հոն այս վայրկենիս, այլ մանաւանդ անոր համար որ մինչեւ այսօր այդ միգամած աշխարհին եւ անոր բնակիչներուն վրայ չատ քիչ տեղեկութիւն ստացած ենք, թէպէտ վեց հարիւր տարիէ ի վեր մեր երկրին մէկ մասը եղած է այն։

Աճմանօթ հայրենակիցներ

Եւ այս իրողութիւնը կը պատճաճի ոչ միայն հետաքրքիր եւ անդիր Ալպանիոյ, այլ քիչ թէ չատ բոլոր երկիրներուն եւ ցեղերուն, որոնք կը կազմեն այս կայսրութիւնը։ Ահա դժբաղդ պարագայ մը՝ զոր պէտք է լուրջ ուշադրութեան առնեն եւ գտնեն ձանձնալու, առանց ձանձնալու վերջնել նախապաշարումները եւ մօտենալ իրարու։ Ահա հինգ տարիէ ի վեր ամէն տիպի ներկայանալուն «հայրենակից» կը կոչենք այնպիսիներ որոնց ներքին կեանքին, նիստուկացին, ազգային պատմութեան, հոգեբանութեան եւ տենչներուն վրայ խիստ աղօտ եւ չաճախ բոլորովին սխալ գաղափար մը միայն չաջողած ենք կազմել։ Կ'արժէ որ լուրջ ուշադրութեան առնեն այս խնդիրը անոնք որ միաձայն եւ միաձեւ խորհրդարան մը պիտի ղրկուենեն ի մօտոյ։

Հաժիրաբխութեան պայմանը

Երբ անգամ մը ըմբռնենք թէ այս այլազան ցեղերը եւ կրօնական համայնքները միասին պիտի բնակին դեռ երկար ժամանակ կամայ ակամայ, այն ատեն պիտի տեսնենք ահաւոր վտանգը որ կրնայ յառաջ գալ մեր իրարու հանդէպ ցոյց տուած անտարբերութենէն եւ իրարու նկատմամբ տիտուրութենէն։ Այնքան մօտ ենք, բայց այնքան հեռու։ Եւ կարգ մը անհաճոյ դէպքեր, որոնք պարբերաբար կ'սպառնան խանգարել երկրին անդորրութիւնը, արդիւնք են պարզապէս մեր այս մտանանիչ ըրած իրողութեան։ Մենք սովորութիւն ըրած ենք ժպիտով մը խօսիլ այս դէպքերուն վրայ, երբ պատեհութիւն ունեցած ենք յիշատակել զանոնք։ Երբ խմբագիրներ կը փորձեն յօդուածով մը ուրանալ Հայոց զարաւոր պատմութեան գոյութիւնը, երբ հին Հայաստանի աչխարհագրոյց մը կը ներկայացուի իբրեւ ապացոյց Հայոց իբր թէ թագուն նպատակներուն, երբ Ռիւբաերուն վրայ կը խօսուի այն հնթադրութեամբ թէ անոնք ամէնն ալ մէյ մէկ աւազակ Միր Մէհ են, երբ ամէն փոխուած ջարդի պատրաստութիւն կը նկատուի, երբ մայրաքաղաքիս մէջ պետութեան լեզուն գործածել տալու համար խորհրդաւոր խումբեր ներկով եւ վրձինով զինուած դիւերային արչաւանքներ կը կազմակերպեն, երբ դրոչմաթուղթի մը ծրանաւորէն գրերուն Հայերէն տառերները Սրաբական դիրերով փոթորիկներ կը յարուցանեն, մենք կը ժպտինք որպէս զի չարաասուենք։ Այս ամէնը եւ ասոնց նման բազմաթիւ դէպքեր կրնան ահաւոր աղէտներ յառաջ բերել, աղէտներ որոնք չատ տուղի պիտի նատին Հայուն, Յոյնին, Բիւբտին եւ Թուրքին։ Ցեղերու համերաչխութիւնը պաշտօնական առիթներով այդ բանաձեւը կրկնելով չէ որ յառաջ պիտի գայ։ Ցեղերը պէտք է նախ ճանչնան զիրար։

Դատկի մը շուրջ

Հայ թերթերէ ոմանք անյաձախները ծանուցին թէ հանգուցեալ Տոքթ. Բաբաեան գրութիւն մը յանձնած է Տոքթ. Տաղաւարեանի, պատուիրելով որ իր մահուանէն ետքը բացուի եւ կարդացուի։ Վճռուեցաւ իսկոյն թէ կտակ մը ըլլալ է բացուելիքը։ Գրութիւնը կը բացուի պարապուպատչաճ ձեւերով, սակայն բանից դուրս կուգան հանգուցեալին տեսութիւնները ժամանակաւ գումարուած ժողովի մը մասին։ Մենք պիտի թելադրենք որ անգամ մը այս գրութիւնը ցոյց տրուի Թանիելի փուլ կարգացող Հայագէտ աչխատակցին։ Ո՞վ գիտէ, թերեւս յարգելի բանասէրը յաջողի գտնել հոն կտակի մը չուքը։

ՆՈՐ ՀԱԻԱՏԱՄՔ ՄԸ

Միաց. Նահանգներու ժողովական եկեղեցիներուն եռամեայ ընդհանուր ժողովը իր վերջին նստին մէջ որոշում մը տուաւ, որով եկեղեցիներուն կը յանձնարարուի հետեւեալ հաւատամքն ընդունիլ իբրեւ դաւանութիւն իրենց ընդհանուր հաւատքին.

«Կը հաւատանք Աստուծոյ, Հօր, որու անունն է խմաստութիւն, բարութիւն եւ սէր, եւ Յիսուս Քրիստոսի, իր Որդւոյն, մեր Տէրոջ ու Փրկչին, որ մեզի ու մեր փրկութեան համար ապրեցաւ ու մեռաւ եւ յարեաւ ու միշտ կենդանի է, եւ Սբ. Հոգւոյն որ Քրիստոսէ կ'առնէ ու մեզի կը յայտնէ՝ մարդոց հոգիները նորոգելով, մխիթարելով ու ներշնչելով։ Կը միանանք Յանալու համար դիտալ Աստուծոյ կամքը որպէս ուսուցուած է Սբ. Գրոց մէջ եւ առաջադրելու համար քալել Տէրոջ ճամբանեըն որ յայտնուած են կամ պիտի յայտնուին մեզի։ Կ'ընդունինք թէ Քրիստոսի Եկեղեցիին կոչումն է Աւետարանը քարոզել համայն մարդկութեան, միակ ճշմարիտ Աստուծոյն պաշտօն մատուցանելով, եւ դիտութեան յառաջդիմութեան, արդարութեան վառաւորման, խաղաղութեան սիրապետութեան եւ մարդկային եղբայրութեան իրականացման համար աշխատելով։ Մեր հայրերուն նման ապաւինելով Սբ. Հոգւոյն անդադար առաջնորդութեան, որպէս զի մեզ աւելի ճշմարտութեան առաջնորդէ, կ'աշխատինք ու կ'աղօթենք որ աշխարհը փոխուի եւ ըլլայ Աստուծոյ թագաւորութիւնը։ Եւ հաւատքով կ'սպասենք արդարութեան յաղթանակին եւ յաւիտենական կենաց։»*

Այս դաւանանքը պատրաստուեցաւ ձեռամբ տասնըմեկ մարդոց որոնք յատկապէս իրենց յանձնախումբ նշանակուեցան երեք տարի առաջ։ Ընդհանուր ալ ընդունելութեան արժանացաւ եւ արդէն իսկ որդեգրուած է Ամերիկայի ժողովական բազում եկեղեցիներէ։

Բանաձեւը նախաբան մը ունի սա մտօք թէ եռամեայ Ընդհ. ժողովին մէջ ներկայացուցիչ ունեցող եկեղեցիները յայտարարեցին թէ անխախտօրէն հաւատարիմ կը մնան այն հաւատքին զոր իրենց հայրերը կը դաւանէին եւ որ սերունդէ սերունդ արտայայտուած է Ընդհանրական Եկեղեցւոյ պատմական հանգանակներով։

Այս նոր հանգանակը ուշադրութեան արժանի է քանի մը նկատումներով։

Իր հիմնական գաղափարն է ըստ կարի չատ հաւատացեալներու սիրալիր միութիւնն ապահովել։ Շատ հանգանակներ պատրաստուած են ասոր ճիշտ հակառակ դիտաւորութեամբ, այն է եկեղեցւոյ միաբանութենէն վտարելու համար ամէն այնպիսիներ որոնք չէին ընդուներ ոչ միայն Սբ. Գրոց Աւետ. մեծ վարդապետութիւնները, այլ եւ կարգ մը փիլիսոփայական հայեցողութիւններ որ այն վարդապետութիւններուն բացատրութիւնը կը համարուէին։ Այս նպատակով նրբին զանազանութիւններ կը չեշտուէին եւ այնպիսի յամառութեամբ կը պաշտպանուէին որ Աւետարանին պարզութիւնը կը վարագուրուէր մարդոց հայեցողութիւններով։ Հետեւանքը սա եղաւ որ այս հանգանակները բաժանման կամ պառակտման գործիք եղան ոչ այնքան եկեղեցւոյ եւ աշխարհի՝ որքան բուն իսկ Քրիստոնեաներուն միջեւ։ Վերոյիշեալ նոր հանգանակին մէջ կը տեսնուի թէ, թէեւ հիմնական բոլոր վարդապետութիւնները կը դաւանուին, հայեցողութիւն կամ բացատրութիւն չտրուիր երբեք, եւ նրբին զանազանութիւններ չեն նշանակուիր։ Խիստ ու սեղմ դիծեր չեն քաշուիր։ Չան ի գործ դրուած է ընկերակցութեան եւ միաբանական աշխատութեան լայն ու բանաւոր հիմ մը ընծայել ամէնուն որ հիմնական քանի մը վարդապետութիւններու մէջ համակարծիք են։ Կէտ նպատակին է բակառութիւն եւ ոչ բացառութիւն, հաւաքել եւ ոչ մերժել։

Այս հանգանակը կը ներկայացուի սոսկ իբրեւ առիթումն ժողովական Քրիստոնեաներու այսօրեայ կրօնական ընդհանուր համոզումնեըն։ Անսխալութեան յաւակնութիւն չկայ, ոչ ալ ուրէք բան կ'ըսուի կամ կը թելադրուի այս հանգանակը չընդունողներուն ճակատագրին նկատմամբ։ Հանգանակը խմբագրողները այսպիսի գաղափար չունէին բնաւ իրենց միտքեըն մէջ։ Միակ հարցն էր, «Իսկապէս ինչ բանի կը հաւատան այսօր մեր եկեղեցիները։» Երբ այդ կ'ստուգուէր, ուրիշ ընելիք չէր մնար, բայց միայն յարմար բանաձեւով մը զայն ներկայացնել։ Հանգանակի այս ըմբռնումը գլխովին հեռի է վարդապետականութեան ոգիէն։

Հոն կը չեշտուի թէ եկեղեցիներն ընդհանրապէս, իրենց բաղկացուցիչ անհատներուն մի-

ջոցով, Սբ. Հոգիին առաջնորդութեան տակ են, եւ այս եղանակով ամէն ճշմարտութեան կ'առաջնորդուին Յիսուսի մասնաւոր խոստման համաձայն։ Այս է ուղիղ վարդապետութիւն ստանալու եւ պահպանելու կերպը եւ միակ կերպը, վասն զի այս կերպով կը յանձնուին եկեղեցիները ոչ թէ մարդու մը կամ մարդոց, որքան ալ բարի կամ սուրբ ըլլան անոնք, այլ ուղղակի Աստուծոյ, ճշմարտութեան յաւիտեան կենդանի Աղբիւրին, հաւատալով թէ ան պիտի կատարէ իր խոստումը եւ իր Ժողովրդին պիտի առաջնորդէ անոր ինչպէս վարքին նոյնպէս եւ հաւատքին մէջ։ Այս ըմբռնումը կը պահանջէ հաւատքի խիղախ թռիչ մը, բայց միշտ արդարացած է ո՛ւր որ եւ ո՛ր ժամանակ որ այս փորձուած է ճշմարիտ խոնարհութեան եւ վստահութեան ոգիով։

Այս հանգանակը կը չեչտէ սա իրողութիւնը թէ ճշմարտութիւնը սերունդէ սերունդ պարտի, անփոփոխ մնալով հանդերձ, այլազան ձեւերով արտայայտիլ ուրէք մասնաւոր չրջանի հասատացեալներու կարօտութիւններուն ու իմացողութեան համեմատ։ Ասկէ կը հետեւի թէ եկեղեցիները, առանց անտեսելու կամ արհամարհելու ճշմարտութեան նկատմամբ անցեալ դարերու մէջ ձեռք բերուած լոյսը կամ ծանօթութիւնը, պարտին անդադար ղգալ թէ իրենք անցեալին մեռեալ ձեռքով չեն կառավարուիր, այլ ընդհակառակն ճշմարտութեան Աստուծմէն կ'առաջնորդուին այսօր ալ նոյնքան ճշմարտապէս որքան ուրիշ ուրէք ժամանակ Եկեղեցիին հիմնարկութենէն ի վեր։ Կը հետեւի նաեւ, ինչպէս ցոյց տրուած է սոյն հանգանակին մէջ, թէ Աստուած տակաւին նոր ճշմարտութիւններ կը յայտնէ իր խօսքէն։ Անցեալը ապառած չէ, ոչ ալ ամբողջովին ու վերջնապէս իմացած է, անհուն Աստուծոյ կամքն ու խորհուրդները։ Եկեղեցիները միշտ կազմ ու պատրաստ եւ տրամադիր ըլլալու են երթալ ո՛ւր որ Աստուծոյ Հոգին առաջնորդէ զիրենք։

Ամերիկայի աշխարհիկ մամուլը ւմայլումով եւ նոյն իսկ խանդավառութեամբ ողջունեց այս հանգանակը, եկեղեցւոյ ընկերային կոչումը չեչտելուն եւ մարդկային եղբայրութեան պահանջներուն վրայ ծանրանալուն համար։ Անցեալին մէջ չատ աւելի ուշադրութիւն ընծայուած է երկնից եւ հոն վայելելի փրկութեան քան բուն այս աշխարհի վրայ մարդոց վիճակին բարւոքման։ Ներկայ հանգանակը ճշմարտապէս կը ներկայացնէ այսօրեայ Քրիստոնեաներուն հաւատքը թէ բոլոր եկեղեցիներուն պարտքն է «գիտութեան յառաջդիմութեան, արդարութեան փառաւորման, խաղաղութեան սիրապետութեան եւ մարդկային եղբայրութեան իրականացման համար աշխատիլ։» Ցառեահսութեան ասպարէզ չթողուիր։ Հակառակ աննպաստ ամէն երեւոյթներու, եկեղեցիները պարտին գործել եւ աղօթել որ աշխարհը Աստուծոյ թագաւորութեան փոխուի, սա հաստատ հաւատքով թէ արդարութիւնը սահմանուած է յաղթանակ տանիլ փառաւորապէս։ Ընկերային ծառայութիւնը արդի Քրիստոնէութեան սիրապետող ղրուագն է, եւ կը վայլէ որ այս ղրուագն ուշագրաւ արտայայտութիւն մը ունենայ հանգանակին մէջ։

Այս մեծ փոփոխութիւնները յառաջ պիտի բերուին Աւետարանը համայն մարդկութեան քարոզելով։ Այս է Քրիստոսի Եկեղեցիին կոչումը։ Եկեղեցի մը, որ իր բաժինը չկատարեր այս ահագին ձեռնարկին մէջ, Քրիստոնեայ անունը կրելու իրաւունք չունի։ Եկեղեցիի մը աւետարանչական ղօրութիւնը իր Քրիստոնէութեան չափն է։

Ըսող չկայ թէ այս հանգանակը կատարեալ անիսփոփումն է Քրիստոնէական վարդապետութեան բոլոր մանրամասնութիւններուն։ Սակայն հանգանակին մէջ պարկեշտ ճիգ մը կայ իրականութիւնն ըմբռնելու եւ այն վարդապետութիւնները պարզելու որոնք կենդանի ոյժեր են արդի մարդոց մտքին մէջ։ Այս հանգամանքով մնայուն յարդ պիտի ունենայ այն եւ արժանի է ամէն այնպիսիներու լուրջ ուշագրութեան որոնք կը ցանկան մարդոց մէջ ճշմարտութեան յառաջդիմելուն։ Իրականութեան այս ըմբռնումը, այսօրեայ իրական կեանքի հետ անոր կենդանի չփումը, Ամերիկեան մեծ օրաթերթի մը իրաւունք կու տայ յորջորջել զայն «կենդանի Հանգանակ։»

Ամերիկեան Պորտը մեծապէս կը փափաքի ապահովել 122,000 տոլար, որով պիտի հայթայթէ Զինաստանի քսան նոր միսիոնարներուն ծախքերը։

ԻՐԱՐ ՅԱՐԳԵՆՔ

«Թուիչք մը կատարելու համար թռչունը պէտք է գործածէ իր երկու թեւերը միանգամայն։ Մէկ թեւով թռչիլ փորձող աղաւնին դատապարտուած է մէկ երկու խոլ չարժումներէ յետոյ գետին իյնալու։ Հայը որոշակի ունի դէմ մէկ թեւ մը, բայց առանց երկրորդ թեւի մը կարելի չէ ազգային բարձրացում եւ յառաջդիմութիւն։»

Տարիներ առաջ անձնական խօսակցութեան մը մէջ գրեթէ ճիշդ այս բառերը կը գործածէր բարեխիչատակ Հայ մը, որ ճշմարիտ ազգասէր մ'էր, եւ ուր իմացականութեան եւ ողջ դատողութեան տէր անձնաւորութիւն մը։ Այս պատուական անձը չատերու նման պանծանօք կը խօսէր Հայուն իմացական չքնաղ կարողութեան վրայ, եւ զայդ կը կոչէր ազգին այն մէկ թեւը որուն գոյութիւնը կարելի չէ տարակոյսի ներքեւ ձգել։ Բայց, կ'ըսէր, որպէս զի ազգը բարձրաթռիչ սլանայ այն ոլորտին մէջ որ իրեն համար սահմանուած է, երկրորդ թեւ մը անհրաժեշտ է։ Եւ այս բազձալի թեւը կը համարէր նկարագրի ազնուութիւն։

Ազնիւ նկարագրի յատկանիշերէն մին, այսինքն, զիրար յարգելու յօժարութիւնն է զոր կ'ուզենք այս անգամ ներկայացնել մեր ընթերցողներուն ուշադրութեան։

Դժբաղդաբար չատ նշմարուած է որ Հայեր կը թերանան իրարու հանդէպ վոխադարձ յարգանք տածելու եւ արտայայտելու մէջ։ Եւ հետեւանքը կ'ըլլայ ցաւալի միջադէպեր Հայկական ժողովներու, ընկերութիւններու եւ ընտանիքներու մէջ։

Այսօր կան աքանչելի իմացականութեամբ օժտեալ Հայ անհատներ որոնք, երբ կը հաւաքուին հանրային խնդրոյ մը առթիւ խորհրդակցութիւն կատարելու, իրենց մտաւոր մեծ ուժերը կը գործածեն ոչ թէ խնդրոյն գոհացուցիչ լուծում մը տալու, այլ իրենց խելքին եւ դատողութեան վերակշռութիւնը ցուցադրելու եւ իրենց ընկերը վարկաբեկելու։

Ազգային թերութիւն մ'է այս վոխադարձ յարգանքի պակասութիւնը։ Սակայն չյուսահատինք։ Անուղղելի թերութիւն մը չէ այն, ոչ ալ միայն մեր ազգին յատուկ։

Դարեր առաջ տաներկու Հրեաներէ բաղկացեալ խմբակի մը մէջ ալ անգամ մը աչքառու եղանակաւ մը նշմարուեցաւ զիրար յարգելու անյօժարութիւն մը։ Երեկոյ մը այդ մարդիկ վիճեցան իրարու հետ թէ իրենցմէ ո՛վ մեծ էր։ Եւ որովհետեւ իւրաքանչիւրն ինքն իրեն կը վերագրէր առաջնութիւն, այդ երեկոյ անոնք հակառակ տեղական սովորութեան, առանց իրենց ոտքերը լուալու մտան ընթրիքի համար պատրաստուած վերնատունը։ Այդ մարդոց եւ ոչ մէկը կը տածէր այնքան յարգանք իր ընկերներուն հանդէպ որ յօժարէր կատարել իր ընկերներուն ոտքերը լուալու նման ծառայական գործ մը։

Կարելի էր այդ մարդոց ամբարտաւանութիւնը խորտակել եւ անոնց ներշնչել իրարու նկատմամբ խոնարհաբար ծառայութիւն մատուցանելու տրամադրութիւն մը։ Այո, կարելի էր։ Վասն զի այդ խմբակին մէջ կը գտնուէր մէկը որ, թէպէտ անոնց Վարդապետն էր, իր կեանքին նշանաբան երած էր ոչ թէ «սպասաւորութիւն ընդունիլ, այլ սպասաւորութիւն ընել»։

Ցիսուս ինք ունէր անկեղծ սէր եւ յարգանք իր աշակերտներուն հանդէպ՝ հակառակ անոնց սիրոյ եւ յարգանքի անարժան ըլլալնուն։ Եւ այդ երեկոյ անհուն խոնարհութեամբ Ինք անձամբ լուաց անոնց ոտքերը։ Եւ Քրիստոսի այս արարքը յայտնապէս պատճառ եղաւ որ աշակերտները բուժուին իրենց ամբարտաւանութենէն։ Այլ եւս չյիշուիր թէ վերտին վիճեցան թէ ո՛վ էր մեծ։ Այնուհետեւ միշտ սիրեցին զիրար, եւ աշխարհի քարոզեցին սիրոյ Աւետարանը ոչ թէ բառերով միայն, այլ սիրազեղ կեանքերով։

Արդ նոյն հրաշալի վոխոխութիւնը կրնայ կատարուիլ այսօր ալ։ Մենք ալ կրնանք բուժուիլ ինքնահաւանութենէ, բաւական է որ իրապէս հաւատանք թէ Քրիստոս հիմա ալ մեր մէջն է։ Ան որ մեռաւ եւ յարեաւ եւ համբարձաւ, ըսաւ. «Ամէն օր ես ձեզի հետ եմ։» Եւ ինչ նպատակով մեզի հետ կը գտնուի։ Մեզի հանդէպ խոնարհ Ծառայի գործ կատարելու համար։ Աշխարհի մէջ մեր թափառումներուն բերմամբ՝ մեր ոտքերը փոշոտած են, եւ թերեւս վիրաւորուած։ Փրկիչը կը տեսնէ մեզ, եւ անհուն կարեկցութեամբ կը մօտենայ մեզի մեր ոտքերը լուալու, մեր խոցերը բուժելու, եւ մեզի իր խաղաղութիւնը չնորհելու։

Եւ ամէն ով որ անձնապէս պիտակից կ'ըլ-

լայ Քրիստոսի ներկայութեան եւ ականատես՝ Անոր սիրոյ հրաշքներուն իր հոգւոյն մէջ, չը կրնար մնալ ինքնահաւան եւ մեծամիտ ու յոխորտացող։

Լիայոյս ըլլանք թէ մեր ազգային նկարագրին այս թերութիւնը կրնայ դարմանուիլ, վասն զի Քրիստոնեայ ազգ մըն ենք, եւ Քրիստոսի թագաւորութեան մէնոլորտին մէջ ծներ ու մեր ենք։ Մեզ կը մնայ միայն թոյլ տալ որ Յիսուս անձնապէս գալչի մեզի եւ ստեղծէ մեր մէջ ալ «ան միտքը,» որ Իր մէջ էր եւ որ կարողացուց զԱնիկա ինքզինքն խոնարհեցնել։ «Մինչեւ մահուան հնազանդ եղաւ, ու ան ալ խաչին մահուան։»

Աչխարհ կը կարօտի խոնարհութեամբ իր ընկեր արարածները յարգող եւ անոնց բարւոյն համար աչխատող անձերու։ Մեր երկիրը ու ազգը կը կարօտին այսօր այսպիսի մարդերու։

Եթէ կ'ուզենք մեր կեանքով սատարել սիրոյ վրայ հիմնուած մարդկային ընկերութեան մը հաստատման, մեր հայրերուն պաչտած Փըրկիչէն սորվինք խոնարհաբար ծառայել մեր ընկերներուն։ Թող Ինք պարգեւէ մեզի ամէնուս զիրար յարգելու, եւ իրարու բարւոյն համար խոնարհաբար ծառայելու չնորհքը։

ՆԵՐՔԻՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՂՕԹՔ ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ

Ով Տէր, Հայր մեր երկնաւոր, ամենակարող և յաւիտենական Աստուած, Դու որ ապահովութեամբ հասցուցիր մեզ այս օրուան սրշալոյսին, պահպանէ զմեզ օրուան բոլոր պահերուն մէջ ամենակալ զօրութեամբդ, և շնորհէ որ այսօր մեղէն մէջ չկնանք ոչ գերծ պահումնէ ամեն վտանգէ։ Թող մեր բոլոր գործերը գնահատելի քու հոգեւոր գործերուդ համայն, և մեր շնորհէ առանձնան ամեն ապեն ընելս ինչ որ ուղիղ է քու առջեւդ. մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսի անունովը։ Ամէն։

Կ'ԱՆՑՆԻ

Խ. ԼԵՒՈՆԵԱՆ

Կ'անցնի գարունն գեղազուարճ
Ծաղիկներով իւր բազմոճակ,
Կ'անցնի թռչնոց անուշ աւաչ,
Կ'անցնի եւ վարդ, կ'անցնի սոխակ։

Կ'անցնի այսպէս եւ մանկութիւն,
Անմեղութեան այն սուրբ տիպար,
Կ'անցնի ալ վարդն իւր այտերուն,
Կ'անցնի եւ փայլն աչիին փարփառ։

Կ'անցնի ամառ բազմաբեղուն
Պտուղներով իւր հաղցրահամ,
Կ'անցնի եւ տապ վառ արեւուն,
Որ տար անոնց թոյր, բոյր եւ համ։

Կ'անցնի այսպէս, կո՛յս, պատանի՛,
Երիտասա՛րդ, եւ ձեր կեանք վառ,
Կ'անցնի թափով ժամանակի
Հուր սիրտերուն ձեր սիրավառ։

* * *

Այո, քեզ կ'անցնի գարուն,
Կ'անցնի նոյնպէս նաեւ ամառ,
Բայց չեն անցներ զուր, ապարդիւն
Անոնք երբեք ուննայնաբար։

Հապա իրենց միջս եսեւեն
Թողուն արդիւնք զարմանազան,
Զորս կը վայլեն առաւօտեն
Արարածները ամենայն։

Այսպէս ալ դուք՝ ով մանուկ, կոյս
Եւ պատանի, երիտասարդ,
Հոգ չէ քէ ե՛րբ ձեր կեանք տայ խոյս,
Եթէ թողուք արդիւնք առաս,

Որպէս զի դուք այն արդիւնքով
Նպաստէք Ազգին, եկեղեցւոյն,
Եւ ձեր անմահ յիշատակով
Ձեր կեանքն ընէք միջս մրնայուն։

* * *

Իսկ երբ ձեր կեանքըն աղցաւոր
Կ'անցնի իսպառ *ունայն, անչուք,*
Չի թողելով ետ փառաւոր,
Սո՛սկ այն ատեն *ողբացէք դուք*...։

Վան

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՑԻ ԴԱՍԵՐ

ՄԱՐՏ 1

Ո՞ՒՐ Է ՁԵՐ ԳԱՆՁԸ

Յիսուս ցաւ զգաց երբ ժողովուրդին մէջէն մարդ մը եկաւ եւ խնդրեց որ ժառանգութիւն բաժնէ իր եւ իր եղբօր միջեւ։ Աշխարհային բաներ մեր Տէրոջ գործին ծրագրէն դուրս կը մնային, եւ այդ անձը իր խնդրուածքով ցոյց-ցոյց թէ ո՛րքան սխալ ըմբռներ էր զՅիսուս։ Հրիստոսի պաշտօնեաները ժամավաճառութիւն ըրած կ'ըլլան, չըսենք աւելին, երբ կ'ընեն իրենց ժողովուրդներուն համար ինչ որ Յիսուս հոս մերժեց ընել այս մարդուն համար։ Տես Ա. Կոր. Զ. 1-11։

Յիսուս այս անձին խնդիրքը բնաբան ընելով ժողովուրդին առակ մը կը խօսի, եւ յետոյ աւելի մանրամասն բացատրութիւններ կու տայ իր աշակերտներուն։

Անմիտ հարուստին առակին մէջ ամէնէն ուշագրաւ բանն է այն եղանակը որով այդ մարդը կը վարուի իր հոգիին հետ։ Մարդը խօսքը կ'ուղղէ իր հոգիին։ Եւ ի՞նչ կ'ըսէ։ Կ'ըսէ միթէ, «Ով հոգի, դուն ինքզինդ երկար տեսն աշխարհի նուիրեցիր, հիմա ժամանակ է որ լրջօրէն մտածես քու յաւիտենական խաղաղութիւնդ ապահովող բաներուն վրայ։» Թերեւս իր կեանքին կանխագոյն օրերուն մէջ այս մարդը ծրագրած էր որ հարստանալէն յետոյ ինքզինքը Աստուծոյ նուիրէր։ Բայց հիմա մոռցած է ամէն բան, Աստուած, մահ, դատաստան, յաւիտենական կանութիւն։ Լաւագոյն բանը որ կրնայ խորհիլ իր հոգիին համար՝ այն է որ ան ուտէ, խմէ եւ ուրախ ըլլայ։

Բայց Աստուած չէ մոռցած։ Վճիռը կ'արձակուի. «Այս գիշեր հոգիդ քեզմէ պիտի պահանջուի։» Մարդը իր հոգիին համար ոչինչ պատրաստած էր։ Իր ստայուածքը պիտի հարկադրուէր թողուլ իր ժառանգներուն, որպէս զի կռիւի պատճառ ըլլայ անոնց միջեւ։ Անմիտ հարուստին վախճանն է վիճելի կտակ մը եւ կորսուած հոգի մը։ «Այսպէս է անիկա,» կ'ըսէ Յիսուս, հարո՛ւստ ըլլայ թէ աղքատ, «որ իր անձին համար գանձ կը դիզէ, ու Աստուծոյ չհարստանար։»

Եւ երբ յետոյ իր աշակերտներուն հանդարտիկ խմբակին կը խօսէր, Յիսուս չեչտեց նոյն ճշմարտութիւնը աւելի որոշակի եւ աւելի ընդարձակօրէն։

Մեր Տէրը յորդորեց իր աշակերտները կեղակուրի եւ հագուստի մասին անձկութիւն չունենալ։ Եւ այսօրինակ անձկութեան նկատմամբ երեք դիտողութիւն ըրաւ. (1) Անբանաւոր է։ Աստուած որ հոգածու է թռչուններու, ծաղիկներու եւ խոտի համար, անկասկած պիտի հոգայ իր սիրելի զաւակներուն պէտքերը։

(2) Անօգուտ է։ Մանուկը չմեծնար իր հոգ ընելովը։ Աստուած, որ կանգուն մը աւելցուցած է մեր հասակին վրայ եւ մեզ չափահաս մարդեր ըրեր է, պէտք չունի որ մենք մեր անձկութիւնը քաչելովը օգնենք Իրեն մեր անձնական պէտքերուն հայթայթման գործին մէջ։ Անձկութիւնը լոկ կը դառնացնէ ներկան եւ կը մթագնէ ապագան։ Միայն ՀԱՒԱՏՔ կը գործէ, եւ ոչ երբեք օգուտ։

(3) Հակառակ է մեր կրօնքին ոգիին։ Հեթանոսները որոնք երկնաւոր Հայրը չեն ճանչնար, կրնան անձկալից եւ մտահոգ ըլլալ, բայց Աստուծոյ զաւակները պէտք չէ այդպէս ըլլան։

Անմիտ հարուստին օրինակէն խրատուելով մենք պէտք է Աստուծոյ վերաբերեալ բաներուն տանք գերագոյն տեղը մեր կեանքերուն մէջ։ Առաջնակարգ կարեւորութիւն ունեցող իրերուն ընծայենք առաջնակարգ կարեւորութիւն, եւ բոլոր երկրորդական բաներուն կարգադրութիւնը կրնանք հանդարտ վստահութեամբ յանձնել մեր երկնաւոր Հօր։

Այսպէս մեր գանձը եւ մեր սիրտերը պիտի ըլլան երկինքը՝ յաւիտենական ապահովութեան մէջ։

Ճափոնի մէջ անցեալ տարի Յունուարին տեղի ունեցաւ Դաշնակից Առաքելութիւններ կոչուած միսիոնարական մարմնոյն ԺՒ ընդհանուր ժողովը, ուր տեղեկագրուեցաւ թէ մէկ միսիոնար կայ 126,323 Ճափոնցիի, Ճափոնցի մէկ քարոզիչ՝ 84,841 մարդու, մէկ Ճափոնցի Քրիստոնեայ՝ 968 ոչ-Քրիստոնեաներու եւ մէկ ժողովատեղի՝ 29,896 Ճափոնցիի համար։

ՔԱՐՈԶ

ԼՐԱՑԱԾ ԳՈՐԾԸ [1]

ՎԵՐ. ԼԵՒՈՆ ԱՐՓԻ

«Ան գործը nr ինծի տուիր ընելու, լմնցուցի:

Յովհ. ԺԷ. 4:

Աստուած կ'ատէ կիսկատար գործը: Յիսուս փառաւորեց Հայրը իրեն յանձնուած գործը լմնցնելով:

Այս բնաբանին խօսքերը կը պատկերացնեն կեանք մը որ ապրուեցաւ Աստուծոյ աչքին տակ՝ հաւատարմաբար կատարուած գործի մը գիտակցութեամբ: Եւ ինչպէս որ անոնք պատչառաձպէս կ'արտաբերեն Աստուածորդւոյն երկրային կենաց վերջին ժամերուն յատուկ ղգացումները, յարմար են նաեւ բացատրելու խորհուրդները Աստուծոյ մէն մի սուրբ ծառայի որ կ'ապասէր իր վերաւոխման:

1. Այս բառերը նախ երախտագիտութեան մը արտայայտութիւնն են, երախտագիտութեան՝ Տէրոջմէն տրուած պատուոյ եւ զօրութեան համար: Ամէն ոք որ իր կեանքը հաւատարմաբար կ'ապրի յաչս Աստուծոյ, իր կենաց վախճանին կ'ղգայ այն բարձր ղգացումը զոր Քրիստոս արտայայտեց երբ ըսաւ թէ Աստուած ինքն տուած էր իրեն իր գործը: Կ'ղգայ, ինչպէս ղգաց այն երիտասարդը, Լաքլին, որ իր կենաց գնով Շիքագոյի Իրօքօ թատրոնին հըրդեհէն չատ մը կեանքեր ազատելէ վերջ իր յետին չունչով արտասանեց իր Տէրոջ խօսքերը. «Ասոր համար ծնայ ես, եւ ասոր համար աշխարհ եկայ:» Կ'ղգայ կենաց լուրջ նշանակութիւնը, զոր լօրլ բացատրեց երբ ըսաւ, «Չի կայ մարդ մը որուն գործը իր հետը չի ծնանիր:» Եւ այնչափ խորապէս կ'ղգայ այս պատիւը որչափ կ'ըմբռնէ թէ իր մանուաւոր արժանաւորութեան համար չէր որ Աստուած այսպէս պատուեց ղինքը եւ իրեն գործակից ըրաւ:

Ըստ որում մեր Տէրը անարժանութեան ղգացում կարող չէր ունենալ, որպէս մենք պէտք է ունենանք, այս մասին մեր երախտագիտութեան համար աւելի պատճառ կայ: Բայց երբ կու գանք երախտագիտութեան՝ երկինքէն տրուած զօրութեան համար, իրօք կրնանք իրեն հետ մասնակից ըլլալ լիովին: Ինք ալ երկնային զօրութեան պէտք ունէր, եւ ինք ալ ընդունեց: Կենաց վախճանին, պիտի ղգանք թէ ինչ որ կատարեցինք աչխարհիս վրայ՝ մի միայն Աստուծոյ չնորհաց զօրութեամբ էր որ կարող եղանք կատարել: Իրաւ է թէ ամէն օր նոյն կորովը չունինք, եւ ոչ ալ ամէն Աստուծոյ ծառայ նոյնչափ գործ կրնայ տեսնել աչխարհիս մէջ. բայց սա պարզ է թէ ամէն օր նոյն օրուան գործին չափովը՝ Աստուած զօրութիւն կու տայ մեզի, եւ իր ամէն մէկ ծառային ալ նոյնպէս իրմէ սպասուած գործին չափովը, միոյն աւելի եւ միւսին պակաս: Հետեւապէս Աստուծոյ ծառան կ'ղգայ թէ Աստուած զօրացուց ղինքը բոլոր իր կենաց օրերուն մէջ, թէ՛ տեղ տեղ չրջած եւ բարիք ըրած ատեն, թէ՛ կոտրած սրտերու եւ չախչախուած կեանքերու բժշկութիւն բերած ատեն, եւ նոյն իսկ Գեթսեմանիի պարտէզին մէջ:

2. Երկրորդ ղգացում մը, զոր կրնանք մատնանիչ ընել այս խօսքին մէջ, խորին գոհունակութեան ղգացումն է: Աստուծոյ ծառան գոհ կ'ղգայ որ իր գործը լաւ կատարուած է, ոչ հարեւանցի, այլ խղճի մտօք: Ծերունի Քրիստոնեայ բժիշկ մը կ'ըսէր իր սենեակի մանչուկին, «Աղեկ ըրէ գործդ, տղաս, որովհետեւ չես գիտեր թերեւս օր մը, երբ երեկոյին դուռը կղպես եւ տուն երթաս, գտնես թէ վերջին օրդ եղած էր ան աչխարհիս վրայ:» Երբ հարցուցին Ուէսլիի թէ ի՛նչ մանաւոր բան պիտի ընէր, եթէ գիտնար թէ այն օրը իր կենաց վերջին օրն էր, պատասխանեց. «Ինչ որ պիտի ընէի, եթէ գիտնայի թէ դեռ չատ տարիներ ունիմ ապրելիք:» Ուէսլի արդէն այնպէս կ'ապրէր որպէս թէ ամէն օր իր վերջին օրն էր: Կ'ըսուի թէ Կուտէլ, Պոլսոյ առաջին Ամերիկեան միսիոնարը, մըչտ իրեն համար կարճ կեանք մը վիճակուած ըլլալուն ղգացումով հանդզուած կ'ապրէր, եւ հետեւաբար կ'աչխատէր գործ մը միչտ լաւ կատարել:

Այսպէս աչխատողներն են որ իրենց կենաց վերջը կիսկատար բան չեն ձգեր: Ամէն օր հաւատարմաբար աչխատողը պատրաստ է, ե՛րբ ալ ըլլայ, երթալ իր հաչիւը տալու: Ամէն օր այդ օրուան գործը լրացուցած է. եւ Աստուած ատկէ աւելին չսպասեր: Աստուծոյ հաւատարիմ ծառան, ե՛րբ ալ որ կանչուի, կրնայ

(1) Քաղուած քարոզէ մը զոր յօդուածագիրը իր ժողովուրդին խօսած է իր հօրը, Վեր. Ստեփան Զորիկեանի, մահուան գոյժը ստանալէ ետքը:

ըսել, «Լրածի յանձնած գործդ լմնցուցի։» Այս-պէս կրնար ըսել իմ մէկ ուսուցիչս որ թէեւ յանկարծամահ եղաւ, բայց տեսնուեցաւ թէ բոլոր իր գործերը մանրակրկիտ ճշդութեամբ կատարած եւ լրացուցած էր։

3. Եւ, վերջապէս, այս խօսքերուն մէջ կ'արտայայտուի խորին վստահութիւն մը Աստուծոյ վրայ, թէ՛ անցելոյն եւ թէ՛ ապագային մասին։ Աստուծոյ ծառան կ'ըզգայ թէ իր գործը աչխարհիս վրայ իրօք լրացած է, եւ թէ ժամանակէն առաջ չէ որ կը կանչուի։ Կեանքեր կան որ երկար կ'ըլլան եւ կեանքեր կան որ կարճ կ'ըլլան։ Բայց մէն մի կեանք ճիշդ այնչափ երկար կ'ըլլայ որչափ պէտք էր նպատակին ի գլուխ հանելու համար։ Ծերունի սուրբը զԱստուած վառաւորելու համար իրեն պէտք եղած ժամանակամիջոցը վայելած է աչխարհիս մէջ. զեռատի մանուկն ալ որ մատաղ հասակին կը մեռնի՝ իր կեանքին նպատակը լրացուցած է։ Աստուծոյ սուրբերուն համար ժամանակէն առաջ մեռնիլ չի կայ։ Յիսուս մեռաւ իր երիտասարդ հասակին մէջ, բայց իր երեսուներեք տարիները լրանալուն՝ իր գործն ալ արդէն լրացած էր, եւ իր խաչին միջոցաւ Անոր կեանքը տարաժամ չի կորսուեցաւ, ընդհակառակն իր բնական եւ անհրաժեշտ վերջաւորութեան յանգեցաւ։ Ան որ իր ամբողջ կեանքին մէջ խաչ կրած էր, արժան էր որ խաչին վրայ մեռնէր։ Այդ պատճառաւ էր որ կրնար ըսել խաչին վրայ, «Լմնցաւ։» Իր հաւատարիմ ծառաներն ալ իրենց ժամանակէն առաջ չեն մեռնիր։ Մինչեւ որ իրենց վկայութիւնը լրանայ, անոնց վրայ մահը զօրութիւն չունի (Յայտ. ԺԱ. 7)։

Եւ Աստուծոյ այն ծառան որ այս վստահութիւնն ունի՝ խաղաղ սրտով կը փակէ իր աչքերը։ Ան գիտէ թէ կրնայ վստահիլ իր Աստուծոյն, ինչպէս այս կեանքին համար, նոյնպէս ապագայ կենաց համար։ Ան գիտէ թէ իր յաւիտենական վարձքն ապահով է, թէ «Հաւատարիմ» եւ «Իմաստուն» դանուելով՝ Աստուածմէ պիտի լսէ. «Ապրիս, բարի եւ հաւատարիմ ծառայ... քեզ շատ բաներու վրայ պիտի կեցնեմ։» Գիտէ թէ լինք բարի պատերազմը պատերազմած, ընթացքը կատարած, հաւատքը պահած է, եւ թէ կը մնայ իրեն կենաց պսակը զոր արդար Դատաւորը կուտայ բոլոր զինքը սիրողներուն։ Գիտէ թէ լինք զԱստուած փառաւորած է, Անոր գործը լրացնելով, եւ կրնայ հանդարտօրէն ըսել որ Աստուած ալ զինք փառաւորէ։ Ուրիչ ո՞ր կայ Աստուծոյ հաւատարիմ ծառային վստահութիւն եւ խաղաղութիւն։

«Լրացած գործը։» Ի՜նչ սուրբ յիշատակներ կան այդ երկու բառերուն մէջ։ Ի՜նչ սուրբ ակնկալութիւններ։

Նեղսրնվիլ, Օհայօ։

ՏՂԱՅՈՑ ԷՋԸ

ՀԱՖԸԶԻ ԵՐԱԶԸ

Դէպ արեւելք նայող գեղեցիկ տնակ մը կար Ասիոյ այն հսկայ լեռներէն մէկուն ստորոտը, որոնց գլուխները ամպերէն այնքան վեր կը բարձրանան որ մարդկային աչքը բնաւ չէ կարող զանոնք տեսնել։ Հիւսիսէն կը հոսէր լեռնային առուակ մը խայտալով ու մրմնջելով։ Արեւելքէն կը տարածուէր կանաչազարդ դաշտը ուր վիթը կը խաղար, հարաւէն պարտէզն ու ձիթաստանը՝ համակ լեցուած ամէն տեսակ ծաղիկով ու պտուղով զոր արեւելեան արեւ մը կարող է արտադրել ու երանգաւորել, իսկ արեւմուտքէն կը բարձրանար յաւիտենական լեռը։ Կային ուղիներ, հովանիներ ու միրգեր, որոնց նմանը ոչ ուրեք կը գտնուէր։ Արեւը չէր ծագեր երբեք աւելի ուռճացեալ գեհոնի մը վրայ, լուսնին չողերը չէին ճգներ երբեք թափանցել աւելի սխրալի տեղ մը եւ երեկոյեան մեղմ հովերը չէին զովացներ երբեք նմանօրինակ ուրիշ կէտ մը բոլոր արեւելքի մէջ։ Հոն գայլի ոռնում չէր լսուեր, խորամանկ աղուէսը չէր գար քանդել, եւ օձի չկիւն չէր լսուեր։

Այդ տնակը ծերունի եւ բարեկեցիկ Հաֆըզի բնակարանն էր։ Հաֆըզ չունեց զայն, Հաֆըզ զարդարեց այդ վայրը եւ հոն ապրեցաւ եւ ուսաւ աւելի քան ութսուն տարի։ Ամբողջ այդ չրջանին մէջ արեւը երբեք օր մը չմոռցաւ զայն այցելել, հունձքը երբեք չպակսեցաւ, սրածու-

թիւնը երբեք աւեր չգործեց և լեռնային առուն երբեք չցամքեցաւ։ Հաֆըզի կենակիցը, երիտասարդութեան ընկերուհին, ողջ էր խրախուսելու եւ օրհնելու համար զայն, եւ որդին ու դուստրը անզուգական էին ամբողջ նահանգին մէջ։ Ոչ մէկ երիտասարդ կարող էր այդ որդւոյն նման ձի սանձել, նիզակ արձակել, առիւծ հալածել կամ ընկերային չրջանակ մը զուարթացնել։ Ոչ մէկ արքայադուստր կը գտնուէր այնքան գեղանի ու կատարեալ որքան այդ դուստրը՝ պայծառ ու ժպտուն իր աչքերով և զմայլելի իր կազմով։

Սակայն ո՛վ կրնայ երկրաւոր երջանկութիւն երաշխաւորել։ Կարճ չարթուան մը մէջ Հաֆըզ կորսնցուց իր բոլոր ուրախութիւնները։

Իր կինը գնաց տեսնել սպիտակ սիրամարգ մը զոր բերած էր, կ'ըսուէր, մղոն մը հեռու բնակող դրացի մը։ Պաղ առաւ եւ վատնգաւոր տենդի մը ենթարկուեցաւ։ Երբ տուն վերադարձաւ, Հաֆըզ տեսաւ թէ պիտի մեռնի ան։ Երկու օր չանցած՝ ծերունին անոր բաց գերեզմանին քով կանգնեցաւ։ Ընդ երկար դիտելէետեւ «Մածկեցէք,» ըսաւ սրտնեղութեամբ, «ծածկեցէք միակ կինը զոր երբեք սիրեցի եւ»

Որդին ու դուստրը, երկուքն ալ յոգնած ու հիւանդ, դարձան իրենց մօր յուղարկաւորութենէն։ Աղախինը տուաւ անոնց պարզ դեղ մը, ինչպէս կը կարծէր ինք։ Քանի մը ժամէն հասկցուեցաւ թէ թոյն էր այն եւ Հաֆըզ տեսաւ թէ պիտի մեռնին անոնք, վասն զի Բնութեան օրէնքները անխախտ են եւ թոյնը կը մեռցնէ։ Թաղեց զանոնք լայն ու խոր գերեզմանի մը մէջ, եւ թուեցաւ անոր թէ հոն թաղեց նաեւ իր բանականութիւնը և իր կրօնը։ Փետուց իր ճերմակ մազերը, անիծեց ցերեկի լոյսը եւ փախաքեցաւ որ լուսինը արեան փոխուի։ Մանաւանդ հայհոյեց իր Աստուծոյն, ըսելով թէ օրէնքները զորս հաստատած է՝ ծուռ, անօգուտ եւ ամենայոռի են ամէնն ալ։ Բաղձայ որ դիպուածը կառավարէ զաշխարհ։ Բայց որովհետեւ անոյս բաղձանք էր այդ, վախաքեցաւ իր մահէն ետեւ այնպիսի աշխարհ մը երթալ, ուր չգտնուիր անվոխոխ օրէնք հաստատող Աստուած։ Պախարակեց Աստուծոյ իմաստութիւնը՝ այս աշխարհը կառավարելուն մասին, ըսելով թէ իր կարգադրութիւնները տկար են եւ ամենայոռի, եւ թէ չատ աւելի աղէկ պիտի ըլլար բնաւ Աստուած չունենալ տիեզերքին մէջ։

Հաֆըզի պարտէզին ճիշտ կեդրոնը կը բարձրանար խոշոր գեղեցիկ արմաւենի մը։ Անոր տակ նստած էր Հաֆըզ իր զաւակներուն դեռ բազմանը փակելէն ետեւ երկրորդ օրուան երեկոյին։ Նստարանը ուր բազմած էր՝ իր որդին չինած էր։ Ծառին տերեւին վրայ որ իր առջեւ կը գտնուէր՝ ընտիր քանի մը տողեր գրուած էին իր դստեր մատիտով։ Իր առջեւ կը տարածուէր կանաչազարդ գեղեցիկ դաշտը մարդկային բնակարաններով կէտկիտուած մինչեւ ուր որ աչքը կը զօրէր տեսնել, եւ մեծ դաշտավայրին վրայ կ'երկարէին վիթխարի լեռներուն ստուերները։ Արեւելքի կողմը լուսինը կը ճգնէր իր համեստ դէմքը ցոյց տալ, եւ ցերեկի ոսկի լոյսը գիշերուան արծաթի լոյսին կը փոխարկուէր։ Մինչ Հաֆըզ կը դիտէր այս ամէնը, վիշտէն սկսաւ հեղձամղձուկ ըլլալ, լեզուն չարժեցաւ, սիրտը լեցուեցաւ Աստուծոյ դէմ դառն խորհուրդներով որոնք գրեթէ հայհոյութեան կը հասարէին։

Երբ գիշերը յառաջացաւ, Հաֆըզ քնացաւ, ինչպէս կը կարծէր ինք, սաստիկ տխրած։ Երբ արթնցաւ, ինչպէս կը կարծէր ինք դարձեալ, նոր միջավայրի մը մէջ կը գտնուէր։ Լեռը, դաշտը, տունը, ամէն ինչ, անհետ եղած էին։ Ամէն ինչ նոր էր։

Ելաւ կայնեցաւ՝ հասկնալու համար թէ ո՛ւր էր, եւ ահա տեսաւ իր կողմը յառաջացող կենդանի մը, զոր նախ կապիկ կարծեց։ Սակայն, երբ աւելի մօտեցաւ, հասկցաւ թէ, թէեւ քիչ մը մարդու կը նմանէր, բայց ամէն կերպով առեւ, տգեղ ու ճիւաղային բան մ'էր։

Եկաւ այն ու Հաֆըզի չուրջ դարձաւ իբրեւ գերադոյն էակի մը չուրջ եւ ըսէց, «Ծէզեցի՛կ, գեղեցիկ արարած։»

«Ամո՛ք, ամո՛ք քեզի,» պատասխանեց Հաֆըզ, «ինչո՞ւ այսպէս կը նախատես օտարական մը։ Զգէ խեղկատակութիւնդ եւ ըսէ թէ ո՛ւր եմ ես եւ ի՛նչպէս եկայ հոս։»

«Չեմ գիտեր թէ ի՛նչպէս եկար, բայց ահա մեր աշխարհին մէջ ես, զոր դիպուած-աշխարհ կը կոչենք, վասն զի ամէն բան դիպուածով կ'ըլլայ հոս։»

«Իրո՞ք, սիրալիր բան։ Ճիշտ ուզածս, ուրեմն, այս աշխարհը։ Երանի թէ հոս ապրած ըլլայի ես։ Այն ատեն իմ գեղանի զաւակներս պիտի չմեռնէին յիմար ու անողոք օրէնքի մը

տակ։ Եկու, ցոյց տուր ինծի այս աչխարհը, վասն զի կը փափաքիմ տեսնել։ Բայց իրօք Աստուած չունի՞ք դուք, ոչ ալ մէկը՝ որ օրէնք դնէ ու ձեզ կառավարէ իր ուզած կերպով։»

«Ձեմ գիտեր ի՛նչ կ'ուզես ըսել Աստուած բառով. այդպիսի բան չունինք հոս, դիպուածէ գատ ոչինչ։ Բայց ինծի հետ եկուր եւ. ամէն բան պիտի իմանաս։»

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԳՈԼԷՋԸ ԻԲՐԵՒ ՏԻՊԱՐ

ՓՐՈՖ. Ց. Յ. ՄԱՆԻՍԱՃԵԱՆ

Ի Զմիւռնիա դումարուած կրթական Համաժողովը, որ Ամերիկեան Գոլէճներու միջեւ աւելի յարաբերութիւն եւ համաձայնութիւն գոյացնելու իտէալը ունէր իր առջեւ իբր կէտ նպատակի, ի մէջ այլոց կ'ուզէր սա հարցը լուծել թէ «Ամերիկեան Գոլէճը ո՞ր աստիճանի կրնայ տիպար հանդիսանալ Թուրքիոյ բարեկարգութեան կրթական գործին մէջ։» Ստորագրեալս այս մասին խօսեցաւ հետեւեալը։—

Կենսական հարց մ'է որ կը ներկայանայ մեզի։ Ամ երկրին բնակչութիւնը կազմող զանազան ազգութեանց ապագան է որ պիտի նկատենք։ Հարց մը, որ պիտի վճռէ «ըլլալը թէ չըլլալը» թէ՛ այդ ազգութեանց եւ թէ՛ զանոնք առաջնորդել ձեռնարկող ոեւէ հաստատութեան։ Թոյլ տուէք ինծի որ ընդգծեմ տեսակէտին գլխաւոր ուշադրութիւն հրաւիրեմ միջավայրի ազդեցութեան։ Ճիշդ ինչպէս որ բուսական եւ կենդանական աչխարհներու այժմու կացութիւնը արդիւնքն է մանաւորաբար միջավայրի պարագաներուն, նոյնպէս կարելի է ամէն ազգի յաջկանչական վարքին ու բարքին մէջ նչմարել այնպիսի կէտեր որոնց սկզբունքը պէտք է ո-րոնել պատմական կամ աչխարհագրական միջավայրին մէջ։ Լեղուաբաններ կ'ուսուցանեն մեզի թէ մեղմ կլիմայ մը, որպիսին է Յունաստանինը կամ Հռովմինը, բնականաբար պիտի արտադրէր Հոմերոսի լեզուին մեղանուչ հնչիւնը եւ Ռոմայէլի վրձինին նուրբ ու գեղագոյն տեսարաններըը, մինչ հիւսիսային Փոքր Ասիոյ ցրտաչունչ ձմեռը եւ Արաբական անապատին խորչակը ծնունդ պիտի տար այդ երկիրներու կոկորդ պատռող բառերուն եւ Սինայի որոտման ու կայծակներու օրէնքին։

Բնական եւ ընկերական միջավայրը պէտք է նկատի առնել՝ երբ կ'ուզենք ձուլել Արեւելեան կրթութիւն մը Արեւմտեան կաղապարի վրայ։ Կը նմանի Ամերիկեան հողի մէջ. լաւ ածող բոյս մը Փոքր Ասիա փոխադրելու փորձին։ Սակայն մեզի ներկայացող հարցին մէջ նոր փորձերու չենք կարօտիր, քանզի մեր առջեւ ունինք կէս դարէ աւելի տեւող աչխատութեան մը արդիւնքը՝ աս երկրին այլեւայլ դպրոցներուն ու գոլէճներուն մէջ։ Բազմաթիւ հմտալից, մեծահամբաւ կրթիչներ հիմնարկեցին այն չէնքը՝ զոր այժմու սերունդը կը ջանայ աւելի եւս բարձրացնել, հաստատել եւ գեղազարդել։ Ամերիկեան եւ այլ գոլէճներ եւ բարձրագոյն ու հասարակ դպրոցներ ջանացին ըստ կարի լաւագոյնը ընել յօգուտ երկրին, եւ հիմա հասած են պատմական այն չրջանին ուր իրենց գոյութիւնը եւ յաջողութիւնը պէտք է ապահովել։ Մր մէթոտը յարմարագոյն եւ խոստմնալից է ներկայ պարագային։

Բայց պէտք է նախ հարցնել, «Մեր գոլէճներու նպատակը յարանուանական գործի՞ք ըլլալ է, որպէս ոմանք կը կարծեն թէ են, թէ ոչ՝ մեր նպատակն է աղատ դաստիարակութիւն մը տալ, վերջ ոեւէ մասնաւոր գաղտնի մտադրութենէ, դաստիարակութիւն մը՝ որ աս երկրին բոլոր ցեղերուն եւ դասակարգերուն հասասարապէս բարիք կը խոստանայ։» Եւ դարձեալ, «Մեր նպատակն է երիտասարդներ վարժեցնել, որոնք ապագային ռահվիրաները պիտի ըլլան ընկերական եւ քաղաքական կեանքի, պիտի ըլլան վաճառականներ, արուեստագէտներ, եւն., եւն. աս երկրին մէջ, թէ ոչ, իրենց գաղթականութեան գործակալութիւն, որ ժեր կը պատրաստենք Ամերիկայի համար, եւ, որպէս ոմն խիստ պատչաճօրէն ըսած է, այդ երկիրը կ'ապատնենք այդքան կարող գործիչներ կրթելու ծախքէն եւ նեղութենէն։» Այս հարցերու պատասխանը պիտի լուծէ նաեւ առաջադրեալ խնդիրը։

Մեզ կը թուի թէ դաստիարակութեան պայքարը սկսող եւ յառաջ մղող անձանց նախնական փափաքը ի՛նչ ալ եղած ըլլայ՝ մեր այժմու գործին ահմանը պարտի որոշ կենալ մեր առջեւ։ Մենք կ'ուզենք ընդհանուր դաստիարակութեան մակարդակը վեր բարձրացնել, որչափ որ կարելի է։ Ձայս կը ծանուցանենք ամէն

աղգի եւ դասակարգի։ Կը հրաւիրենք զանոնք որ գան ու մասնակցին աս միջազգային ձեռնարկին, որուն կէտ նպատակին է բարւոքել մտքերը եւ նկարագիրները։ Կ'ուզենք համարձակ եւ ճշմարտութեամբ ծանուցանել թէ զայս կ'ընենք սոսկ իրական քաղաքակրթութեան ծաւալման համար, համոզուած լինելով թէ աս երկրին մէջ ալ, ինչպէս ուրիշ ամէն տեղ, քաղաքակրթեալ դասակարգը միայն կրնայ վայելել գիտութեան եւ փորձառութեան բարիքները որ ամբարուած են դարերէ ի վեր։ Աս կռուանին վրայ կը կանգնինք եւ աս սկզբունքով կ'ուզենք օգտուիլ ան ամէն բաներէն զորս կըրնանք ստանալ ուրիշ ազգերէ։

Աս հայեցակէտները մեր առջեւ ունենալով՝ հիմա քննենք թէ Ամերիկեան գոլէճը ո՛ր աստիճանի կրնայ լեցնել մեր պէտքերը։

Ամերիկեան գոլէճներու դասերը եւ կանոնները ճշդուած են առ հասարակ Ամերիկեան պէտքերուն համաձայն, ծանօթ հաւասարութեան երկրին պահանջներուն յարմարցուած։ Ջուլուած ու ձեւուած են Ամերիկացի երիտասարդին համար, որու ազատութեան գաղափարականը տարբեր է մերինէն։ Մեր ժողովուրդները, ըլլան ծեր, ըլլան երիտասարդ, դեռ ատենական ձեւերու կը հպատակին, ձեւերու՝ որոնք դարերու չարունակական ապդեցութեան ներքեւ պատկառելի վիճակ մը ստացած են կարծես, եւ մեր արեան հետ չաղուած են։ Աս կորզեան հանգոյցը չենք կրնար մէկ հարուածով կտրել վերցնել։ «Բնութիւնը ոստումներ չընէր,» ըսած է Ցունիւէ տակէ 300 տարի առաջ եւ ներկայ դարուս գիտութիւնն ալ նոյնը կը զաւանի ամէն յառաջդիմական գործի մասին։ Ամերիկեան գոլէճներու յայտագիրը լաւ է եւ կրնայ աստիճանաբար որդեգրուիլ եւ գործադրուիլ, սակայն բարեխոխուիլ հարկ է։ Պէտք է զայն յարմարցնել աս երկրին անմիջական պէտքերուն, որոնք աւելի գործնական են քան թէ տեսական։

Ա. Տաճկաստան դեռ այնքան յառաջացած չէ որ ամէն գաւառի մէջ ունենայ մասնագիտական վարժարաններ, որոնց պէտքը սակայն խիստ զգալի է։ Եթէ Տաճկաստան ներքնապէս պիտի աճի ու զօրանայ՝ անհրաժեշտ են երկրագործական, առեւտրական եւ արուեստագիտական դպրոցներ։ Մինչեւ որ ասոնց գոյութիւնը ապահովուի, գոլէճը պարտի այդ պահանջները լեցունել կամ գոնէ նախապատրաստել։ Սրանց կը չնորհաւորենք Րոպէրթ, Պէյրութ եւ Զմիւռնիոյ Ամերիկեան գոլէճները, որոնք այլեւայլ կերպերով նախաձեռնարկ եղան աս գործին մէջ, եւ կը մաղթենք որ միւսներն ալ չուտով հետեւին ասոնց օրինակին։

Բ. Տաճկաստան մնծապէս աղդուած է եւրոպական քաղաքակրթութենէ, մանաւանդ Ֆրանսականէն, որով Ֆրանսերէնը կարեւոր դիրք մը գրաւած է երկրին զանազան գործառնութեանց մէջ, որպէս են՝ Բէժին, Երկաթուղիի եւ Նաւային ընկերութիւններ, դրամատուներ եւ այլ առեւտրական հաստատութիւններ։ Եթէ Ամերիկեան Գոլէճը կ'ուզէ աւելի ծառայել երկրին, մանաւանդ եթէ կ'ուզէ մրցիլ Ֆրանսական դպրոցներուն հետ, որոնց գլխաւոր ոյժը լեզուի մէջ է, պարտի չատ աւելի կարեւորութիւն տալ աս լեզուին տեսական եւ գործնական ուսուցման։

Գ. Քանի որ երկրին համար մարդ պատրաստել է մեր առաջադրութիւնը, պէտք է չեչտենք Թուրքերէնի եւ Հայերէնի (Ցունաց համար ալ Ցունարէնի) լաւ ուսումը։ Եթէ կ'առարկուի թէ կարելի չէ այդքան չատ բաներ միանգամայն կատարելապէս ուսուցանել, լեզուներու աւելի տեղ եւ կարեւորութիւն տանք նախապատրաստական ընթացքին մէջ։

Դ. Գոլէճները չատ ուսանողներ կ'ստանան ուրիշ նախակրթարաններէ, որոնց ընթացքը չատ անգամ կը տարբերի գոլէճականէն։ Ուստի պէտք է գոլէճը ունենայ այնպիսի յայտագիր մը որ օգտակարապէս ծառայէ ամէնուն։ Պէտք է չեչտուի որակը քան թէ քանակը, դատողութիւն քան թէ յիշողութիւն, ստրամաբանութիւն քան թէ ճարտասանութիւն։ Լաւ է համառօտ բայց գործնական դասընթացքներ ունենալ քան թէ երկայնաչունչ տեսական ճառեր որոնք միտք կը յոգնեցնեն առանց խորը թափանցելու։

Ե. Ուեէ դաստիարակութիւն որ միայն միտքը կը մարզէ, առանց նկատի առնելու բարձրագոյն կարողութիւնները, հոգին, անբաւական պիտի ըլլայ եւ անկարող լաւագոյնը արտադրելու. դիտութիւն պիտի ներշնչէ, բայց ո՛չ ճշմարիտ իմաստութիւն։ Խիստ կարեւոր է ուրիմն որ ամենալաւ Ամերիկեան գոլէճներու

օրինակին հետեւինք սա մասին ալ։ Սակայն դժուարութեան տարր մը ունինք, որ է մեր ա-չակերտութեան այլացեղութիւնը եւ այլեւայլ կրօնքներու ու եկեղեցիներու պատկանողներէ կազմուած ըլլալը։ Ասկէ կը ծագի կրօնական դաստիարակութեան դժուարութիւն։ Դիւրին չէ չէզոք ըլլալ կրօնական հարցերու մէջ եւ նոյն ատեն դիւրին չէ գոհացում տալ ամէն պահանջ-ներու։ Ասոնց վրայ կ'աւելնայ միջավայրին հա-մակերպելու խնդիրը։ Պաշտամունքի միջոցին բռնուած դիրքը, աղօթքի ատեն նստիլը, ձեռ-քերը եռին ծալլելը եւ ասոնց նման փոքր ձե-ւակերպութիւններ թերեւս անկարեւոր թուին օտարազգիին, սակայն չատ անգամ մեծ գայ-թակղութիւն եղած են ուրիշ եկեղեցիէ կամ կրօնքէ եղող անհատներու։

Չ. Միջավայրին համակերպելու կէտ մ'ալ կարգապահութեան խնդիրն է։ Մենք, տեղացի-ներս, վարժուած ենք դասարանը նկատել իբրեւ բարձրագոյն անձնաւորութիւն մը, նոյն իսկ իբրեւ գերագոյն էակ մը. ակնածանօք կը նայինք անոր եւ իր դիրքին ու կարեւորութեան ինչ չարգանք որ անկէ՝ կը մատուցանենք։ Ամե-րիկեան գոլէճը կարծես թէ աղատագրութիւն կը հռչակէ այս յարաբերութենէն. մեծարանքի վերաբերումը աստիճանաբար կը զառնայ ան-տարբերութեան եւ յետոյ նոյն իսկ արհամար-հանքի, եւ կարգ ու կանոն զոհ կ'երթայ սխալ ըմբռնուած հաւասարութեան հոգիին։ Չենք փափաքիր գաւազանի իշխանութիւնը վերատին ներմուծել դպրոցական յարկին մէջ, բայց միւս ծայրայեղութեան երթալն ալ օգտակար չենք տեսներ։

Է. Խնդիր մը խօսք ալ մարմնամարզի եւ զաշտային խաղերու մասին։ Կասկած չկայ թէ այն օրերը անցած են՝ երբ պատանիի մը բարու-թեան աստիճանը կը չափուէր իր հանդարտ եւ անշարժ նստած րոպէներուն կամ ժամերուն համեմատութեամբ. այսօր թերեւս այդ չափը աւելի ապուշութեան փորձաքար նկատել մի-տինք։ Համոզուած ենք թէ «Առողջ միտք՝ ա-ռողջ մարմնոյ մէջ» առածը խիստ կարեւոր եւ ճշմարիտ է։ Սակայն կ'ուզենք չեշտել թէ վեր-ջապէս մարմնամարզը սոսկ միջոց մ'է, ո'չ թէ նպատակ. եւ երբ դպրոց մը կամ գոլէճ մը ա-ռաջնութիւն կու տայ միջոցին, ի վնաս նպատակը, մտքին կրթութիւնը, կը կորնցնուն կարեւո-րութիւնը եւ դպրոցը կը թերանայ իր կոչումին մէջ։ Մեզի կը թուի թէ Ամերիկայի գոլէճները սկսած են վտանգաւոր սահմանը անցնիլ եւ սա երկրին գոլէճները լաւ կ'ընեն որ ատկէ զգու-շանան։

Ահաւասիկ քանի մը կէտեր՝ որոնց բարե-խոհմամբ Ամերիկեան գոլէճը կրնայ տիպար հանդիսանալ մեր երկրին կրթական հաստատու-թիւններուն։

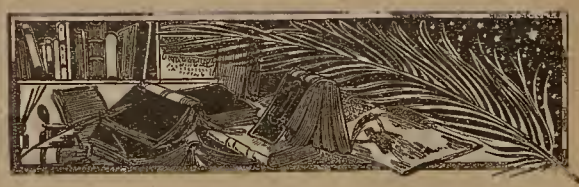

ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԻՒՆ Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻ

ՊԱՏՄԱԳԻՐՔ ՀԱՅՈՑ

ՀԱՏՈՐ ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ Ա

ՄՈՎՍԷՍ ԽՈՐԵՆԱՑԻ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ

1913

ԲՐՈՓ. ՏՈՔԹ. ՊԱԶԻԼ ԽԱՆ

Պարսից Դեսպանատան Բժշկապետ

Ս. Էջմիածնի միաբանութիւնը իր գործօն անդամ Գա-լուստ Աբեղայ Տէր Մկրտիչեանի նախաձեռնութեամբ Հա-յոց Պատմագիրք անունով շարք մը դասական մատեաններ հրատարակեց, Ագաթանգեղոս, Ղազար Փարպեցի, Մով-սէս Խորենացի, եւն. եւն.։ Մենք էջմիածնի հրատարա-կութենէն կ'օգտուինք շարք մը յօդուածներով Աւետարերի միջոցաւ ծանրանալու մեր պատմագիրներու մութ կէտե-րուն վրայ, յատկապէս հոն ուր հին Պարսկերէն բառերու դարձուածներ կան, հարազատ կամ աղաւաղեալ ձեւի մը մէջ։ Առաջին պատմագիրքեր մէկիկ մէկիկ քննելէ վերջ, ընդհանուր ակնարկ մը պիտի ձգենք անոնց պատմական ու գրական կարեւորութեան վրայ։

*
* *

Ղազար Փարպեցին ու Ագաթանգեղոս կը կազմեն այս Պատմագիրքերու առաջին հատորի Գ եւ Բ մասերը եւ ահա հրատարակուեցաւ Մով-սէս Խորենացիի Հայոց Պատմութիւնը իբր գիրք Ա. պատմագիրքերու շարքի. երկրորդ հատորը։ Տպագրութիւնը չատ խնամքով է կատարուած, ձեռագիրներու դասաւորութիւնները յառաջա-բանի մէջ յատակ ձեւով մը բացատրուած, բոլոր հատորի տողերը թուանշաններ ունին, այնպէս որ այսուհետեւ այս տպագրութիւնը պիտի գե-րազանցօրէն կազմէ ուսանողներու խոհեմացիւն,

եւ անոնք որոնք կ'ուզեն մեր պատմագիրքերը լրջօրէն ուսումնասիրել անհրաժեշտօրէն պէտք է դիմեն Ս. Էջմիածնի տպագրութեան։ Հատորի կէսէն աւելին ձեռագիրներու բառական փոխոխութեանց զանազան ընթերցանութիւններով կը զբաղի։ Անոնց համար որոնք Խորենացին կ'ուզեն կարդալ ընդհանուր, վեր ի վերոյ գաղափար մը կազմելու համար՝ այս ձեռագիրներու անվերջ չարքերը ձանձրալի պիտի ըլլան։ Սակայն Խորենացի իր բուն գրաւոր ձեւին մէջ մեր դասական մատենագրութեանց մէջ է. հապճեպ ընթերցողներու համար աւելի նպատակայարմար է օտար լեզուով թարգմանութիւն մը կարդալ կամ աշխարհաբարի փոխադրուած Խորենացի մը փնտռել։ Իսկ լուրջ ուսումնասիրողներու հատոր մը, մանաւանդ Խորենացիի նման հեղինակ մը, պէտք է լուսաբանուի պատկառելի թիւերով ձեռագիրներու բաղդատութեամբ մը։ Խորենացին ամբողջութեամբ մէկ մարդու գործ ընդունելով հանդերձ, անտարակոյս անոր մասերուն մէջ մէկէ աւելի անգամ մենք կը զգանք որ տարբեր ձեռքեր միջամտեր են այս կամ այն ձեռագիրքերու ընդօրինակութեան մէջ եւ բուն գործին մէջ ալ՝ ներքին փաստերուն նայելով՝ մէկէ աւելի դրիչներու միջամտութիւն կը նշմարենք։ Այսպիսի պայմաններու ներքեւ ուսանողի մը համար անհրաժեշտ է հին ձեռագիրներու խոշոր վարիանդներ աչքի ներքեւ ունենալ եւ մենք հրատարակչական մասնաժողովը կը շնորհաւորենք ուսումնասիրողի այսպիսի ճոխ հատոր մը արտադրելուն համար։ Սուքիաս Արքեպիսկոպոս Պարղեանցի հանդէպ ալ ազգովին երախտապարտ պէտք է ըլլանք սոյն պատմագիրքերու հրատարակութեան ծախսերը հոգալուն համար։

Խորենացիի չուրջ խոշոր գրականութիւն մը կայ կուտակուած։ Փափագելի պիտի ըլլար եթէ յառաջաբանի մէջ ձեռագիրներու նկարագրութենէն ու դասաւորումէն վերջ ամփոփ դատողութիւն մը տային հին եւ նոր լուրջ քննադատականներէն։ Սակայն Խորենացիի մասին՝ յատկապէս օտարները որոնք մեր լեզուն մակերեսութեային ձեւով մը կրնան ըմբռնել, այնքան անհեթեթ գաղափարներ յայտնեցին, եւ մեր Հայ քննադատներն ալ օտարներէ վերջին տողերու մէջ այնքան ազդուեցան որ բոլոր հնադամանքները ի հաշիւ առնելով, թերեւս Ս. Էջմիածնի մասնաժողովը իրաւունք է ունեցեր առանց ընդհանուր քննադատականի գործը խնամքով տպագրել, անոր բառական զժուարութիւնները հարթել և Խորենացիի ըմբռնումը մեր մէջ քաջալերել այն ձեւով որ Եւրոպացիք կը մօտենան ուսումնասիրելու հին դասական հեղինակի գլուխ գործոց մը։ Գործի ընդհանուր քննադատութիւնն ա՛լ օտարականներու կողմանէ՝ ապաժամ կրնայ ըլլալ անոր բառական ու լեզուի մանրամասն վերլուծումէն առաջ, և այսպիսի հարցեր անթիւ են տակաւին մեր հեղինակին կատարեալ բացատրութեան համար։ Խորենացիի մէջ «միամտութիւնը հաւատարմութիւն է,» «կողմնապահը կուսակալ է,» «անարիւն խիստ արի մարդիկներէն է» եւ այս չարքի անհամար բառեր ու ոճեր կան որոնք մանրաքննին հետազօտութիւն կ'ուզեն տակաւին։ Մենք այս նոր հրատարակութենէն կ'օգտուինք քանի մը կէտեր մատնանիշ ընելու ուր Պարսկերէնի ծանօթութիւնը մեզ կը լուսաբանէ Խորենացիի մթին մասերը։

Ուրեմն ընդհանուր գրախօսականի մասը ուրիշ առենի թողլով մենք կ'ուզենք քանի մը մանր կէտերու վրայ ծանրանալ։ Բառերու քննութեանց մէջ մենք մեր գիրերուն կու տանք Արարատեան կամ արեւելեան Հայերէնի հնչիւնը, այսպէսով բուն գրաբարին աւելի մօտ պիտի գտնուինք։ Նիւթար մադես մեզ համար յատուկ անուն մը չէ. չինծու ածական մըն է։ Մադէս, medes, մեդացի է, եւ նիւքար ﻧﻴﻮﻛﺎﺭ, նօքար, ծառայ, պաշտօնեայ, մանաւանդ Պարսկական Շահերու ղրան պաշտօնեայ, Եպարքոսէն մինչեւ վերջին աւելորդ նիւքար մըն է, ուրեմն նիւթար մադես.արքայից արքայի մեդացի պաշտօնեան էր։

Մարաց մարգ (էջ 172. գիծ 16) մարգ՝ ջարդ, կոտորած մահ ըսել է, մարդ (ﻣﺮﺩ) մօրդան, murder, murther, mort, mourir, meurtrir եւ մահ բառերը միեւնոյն արմատի ճիւղերն են, ուրեմն Մարաց մահատեղի մ'էր այս մարգը։

Պարթեւաց Արշակ Բ. Մեծ Սիրիպենտեան կոչեցեալ. Սիրիպենտէս Սիրիացիներու կապող է, պինդ ﺑﻨﺪ պանտ, բանտ կապանք է, band, bund, bindus բառերու նման։

Մոգպաշտ (175. գիծ 9)։ Մոգպաշէ է մոգերու պես։

Վահէ, Վահունիք, Վահ Վեհնամ, Վահնունիք Վահեւունիք։ Այս անունը տակաւին կեն-

դանի է Պարսկաստանի մէջ։ Մարգարէի սեռ-
ընդի ամենաարձր տոհմ մը կը կրէ պահպա-
նական Վահվահունի ազգանունը որ անշուշտ
քրմական մեծ Վահունիոյ տունի իրաւունքն էր։

Նմանապէս Մազարմ Մաղիրկ Մագիկ, ան-
հետացան, իսկ կասպից Ծովը ծանօթ է այսօր
Պարսիկներուն Տէրեայի Խազար دریای خزر, Ման-
զարց Ծովի ձեւով, Կասպիկ Կասըք Կասփիք կին-
դանի են Ղազվին, Ղասպին, քաղաքի անուա-
նով։ Նոյնպէս ալ Տաւրոսը Թաւրէժ Tauris, Tab-
riz յորջորջմամբ.

Կոպտարանձն (էջ 114, գիծ 12)։ Բաֆթար
ձեւով երկու բառեր ունին Պարսիկները. աղաւնի
եւ հրէշ իմաստով։ Թերեզմանէն վերադարձող-
ները քաֆթեար են, հրէշաձեւ, ուրեմն մեզ
համար կոպտարանձն հրէշանձն է, Պարսիկ բաֆ-
թարի հայացում մը։

Ամատունի բառն ալ Համատունի, Համա-
տանի, Ամատանի փոփոխում մը կը կարծենք։
Ճիշդ այն գաւառի մայրաքաղաքը, ուր Մեդացի
Ամատունի զաղթականները ունէին իրենց բուն
հայրենիքը, Խորենացիի Ամամատանը։

Սպանդունիք ալ, Սպահունեաց ձեւով խիստ
մօտ կու գայ Սպահունի Սպահանի, Իսպահանի
Իսպահանցի ձեւերուն. Խորենացի Ասպահան ունի։
Դիտելի է որ ժողովրդական հնչիւնով Պարսկե-
րէն բառերու աերը ոի կը վերածուին։ Ժողո-
վուրդը Համատունի եւ Իսպահունի կ'ըսէ, սա-
կայն գրագէտները Համատանի և Իսպահանի կը
գրեն։ Մոուղ դաշտ (268, գիծ 14) Արաքսի հա-
րաւային յայտնի Մօղանի դաշտն է, ահաղին ա-
բօտավայր մը այժմ ալ որպէս հին օրերու մէջ։

Տաճկատան բառը կը գտնենք (էջ 218, գիծ 16) ուր Միջագետքեր մօտ՝ դէպ ի Արեւմուտք՝ Սիրական անապատի համար պէտք է ընդունիլ։ Շատ հետաքրքիր է այս բառի կիրարկումը հոս։ Կացեաց դրախտ (272, 18) դրախտը ծառատուն մը, անտառ մը Պարսկերէն جرد ծառ, դէրախտ բառի բուն իմաստով։ Նմանապէս եւ Վահրամ Կրմանն՝ Քրմանցի Պահրահիւն է։

Անուշն, անչուշ, անիշխղի ամբողջը, Մու-
ժասանի, Քիրմանի կամ Քուշանաց (Դուչան)
երկրի այն բանաեռն են որոնց անունը ներելի
չէր բերան առնուլ, անանուն պէտք է մնային։
Ցուշ, յիշել, յիշատակ Պարսկական-հուշ արմա-
տէն են։

Քաջն Շիրգիր Դիկաց արքայ 304. 17) շիր-
գիր (شیرگیر) առիւծ բռնող, շիրխոզ առիւծ ու-
տող, հիմա ալ տոհմերու անուններ են, իրենց
նախնեաց քաջութեանց պատճառաւ։

Արտաշէկ, արտպետ, արտպական, արտպա-
տական, վարդապետ, վարպետ, Արտաշէս, եւն,
եւն. միեւնոյն արմատական բառի փոփոխում-
ներն են, կրակի ու մոգերու հետ առնչութիւն
ունեցող իրերու կը պատկանին։

Նպաստայ ղեռն Վանի լճի արեւմտեան կողմի
Նաբովթ (Naboth) լեռն է, զոր հանգուցեալ
Լինչ այնպէս մանրամասնօրէն նկարագրեց իր
գործի երկրորդ հատորին մէջ։ Անցողակի կեր-
պով յիշենք թէ Լինչի մայրն Հայուհի մ'էր,
Անգլիական փոխ-հիւպատոս Բարսեղի դուստր,
խօսեցեալ՝ նախ հանգուցեալ Ստեփաննոս Պ.
Աղանուր Նոր Շուղացիի հետ՝ եւ ապա կարգեալ
Իրլանտացի Լինչի հետ։ Այս Հայ կնոջ ազդե-
ցութեանը կը պարտինք թերեւս՝ երկու կարեւոր
աշխատութիւններ մեր բնաւայրի վրայ, Լինչի
երկու հատորները եւ անոր հետ ճամբորդող երկ-
րագէտի մը (geologist) գործը Հայաստանի լեռ-
ներու ու հողի շերտերու կազմութիւնը բացատ-
րող։ Լինչի մայրը՝ օրիորդ Եղած Յատեն իսկ՝
Անգլիահպատակ էր եւ գուցէ այս պատճառով
Անգլիացի կը սեպուէր։

Փառոխ, Փարանուազ, Փառնակ, Փառան-
ձեմ եւ Փառք, فر Ֆառռ բառի փոփոխածներն
են։ Փառոխ բուն Պարսկական Ֆառռոխն է։

Բազափրան, Բարզափրան, بازپران (բազէ-
վարան) բազէ թռցնող, fauconnier։ Բազէ բա-
ուէն են, եւ բզնունիք, բզնունեան, բզինունէ։
Նաեւ Բիւրասպ տասը հազար ձիեր է։ Դողթան
Գօլչան է (կիւլտան) ծաղկանոց։ Անոնք ո-
րոնք համեմատական լեզուաբանական խնդիր-
ներով չեն զբաղած՝ կրնան կարծել թէ գողթն
ուղղականէն կարելի չէ գոլդան հանել. սակայն
հին բոլոր լեզուներու մէջ ուղղական հոլովը
աւելի կրճատուած ու աղաւաղուած ունի, ա-
նուններու ու դերանուններու ճիշդ ձեւը գտնե-
լու համար պէտք է միւս հոլովները դիտենք՝
ներդոյականը ամենէն նախնական ու կատարեալ
վիճակի մէջ է։

Կամսար, Կամսարական, كمس, քեամսար,
պակասապլուխ, խենդ, յանդուգն։

Ջուղա, Մարանդ, Դըմբաւընդ, Դամբաւընդ,
Դատ, Դատեան, Կորդրիք, Կորդուք եւ Կոր-

դուացիք (Բիւբաերը), Բակարիացիք (Պախթիարցիք) ու Տարօն այնքան կենդանի ու կենսալիւ են այսօր՝ որքան Խորենացիի ապրած աեն։ Խորենացի անունով Հայոց պատմութիւնը կարելի է բառ առ բառ թարգմանել Անգլիերէնի կամ Ֆրանսերէնի եւ խիստ յաջող գրական գործ մը արտադրել, սակայն քանի մը կտորները ուրիշ ձեւով կազմուած են։ Ինք Խորենացի Ցուներէն դասական մատենաներուն հետեւեցաւ, հաւանօրէն Ցունարէն խորհեցաւ ու Հայերէն գրեց, հետեւաբար եւ իր գործը Ասիական ճաշակ ընդմէջ մը չունի, ու կը նմանի Եւրոպացիներուն այն մատեաններուն, որոնք Ցունա-Լատինական կազապարներու վրայէն կազմուած են։ Սակայն անոր մէջ մասեր կան՝ հաւանականօրէն յետին դրիչներու միջամտութիւններ՝ ուր ոճը տարբեր է եւ թերեւս մէկէ աւելի հեղինակներու կը պարտինք այս միջնակեալ մասերը։ Մենք ապագային պիտի վերադառնանք այդ խնդրոյն։

Մովսէս Խորենացին առեղծուած մըն է մեր գրականութեան մէջ։ Անոր մասին բառ մը չկայ որոշակի յիշուած մեր պատմագիրքերուս մէջ։ Փարպեցին «Մովսէս փիլիսոփայ» մը ունի իր Թուղթին մէջ որ հաւանօրէն Խորենացին չէ։ Բայց ֆերթողահայրը մեր մէջ այն տեղը կը բռնէ զոր Հերոդոտոս եւ Հոմերոս ունէին հին Ցունական աշխարհին մէջ, ուր թէ՛ մին եւ թէ՛ միւսը ֆերթողահայր էին։ Մովսէս Խորենացիի կուռ սեղմ ոճը ուր անխմաստ բառ մը չկայ նախադասութեանց մէջ՝ մեզ Հայերուս համար անղուզական է։ Իմ բարեկամ հանգուցեալ Սուքիաս Հայր Պարոնեան կը կարծէր թէ Խորենացին հազիւել նօթեր է քաղած ամէն անկէ, եւ այս պատճառաւ է որ անոր գործը այսպիսի կուռ ու կարճ ձեւ մը ունի։ Ինք Պարոնեան ճապաղ գրելու սիրահար էր ու ի վիճակի չէր Խորենացիի նման հեղինակի մը վարպետութիւնը իր արժանի չափով գնահատելու։ Ուրիշներ Խորենացիի մէջ ճարպիկ խարդախող մը կը տեսնեն, եւ անոր գործը Ը կամ Թ դարու կը հասցնեն։ Խորենացին մեր դասական պատմագիրներու մէջ ամէնէն աւելի աղղուած է հին Ցունական գրականութեամբ։ Ներքին փաստերուն նայելով մենք կը կարծենք որ Խորենացին այն դարերու հեղինակ էր ուր տակաւին Հայ միտքը խորապէս սուղուած էր Ցոյն գրականութեան մէջ։ Իր հին Ցոյն մը կը խորհէր ու այնպէս ալ կը գրէր։

ՄԻ ԿԱԼ ՀԱԿԱՌԱԿ ԶԱՐԻՆ

ՓՐՈՖ. Կ. ՔՈՒՄԱԵԱՆ

Բարիով յաղթել չարին՝ Բրիստոսի մէկ պատուէրն է, բայց լոկ կրօնականի մէջ ճշմարիտ չէ, այլ կենաց ամէն չրջաններու մէջ ալ լաւագոյն միջոցն է յաջողելու, գժտութիւնները մարելու, եւ հակառակորդները հաշտութեան բերելու, քանզի հոգեբանական խոր ընտութեան արդիւնքն, արտայայտութիւնն է։ Քաղաքական աշխարհի մէջ ասոր կարկառուն երկու օրինակները կան որոնք չատ պատճառաբանութիւններէ եւ ցուցումներէ աւելի համոզիչ կըլլան ըլլալ, եթէ համառօտիւ յիշենք։

Գաղղիա եւ Գերմանիա մէկ երկու դարէ ի վեր իրարու թշնամի էին։ Գաղղիա յարձակած էր Գերմանիոյ վրայ, եւ մանաւանդ Նափոլէոնի ժամանակ խոնարհեցուցած էր զայն։ Գերմանիա չատոնց յարմար առիթի մը կ'սպասէր իր վրէժը լուծելու, եւ դասաւ զայն Պիզմարքի հնարագիտութեամբը։ Յարձակեցաւ Գաղղիոյ վրայ 1870ին եւ իր կարգին խոնարհեցուց իր թշնամին։ Նափոլէոն Գ.ի համար եւ ամբողջ Գաղղիոյ համար լաւագոյն բանն էր Գերմանիոյ վրայ չի յոխորտալ զայրացնելու սաստիկ, ինչպէս ըրաւ Նափոլէոն Սալանիական դահի թեկնածութեան մը պատճառաւ։ Եւ արդիւնքն եղաւ Ֆրանսայի պարտութիւնը, երկու ընտիր գաւառներու կորուստը, հինգ միլիառի տուգանքը եւ Եւրոպայի մէջ իր վայելած գերակշիռ դիրքին ու աղդեցութեան կորուստը։ Եւ ահա հազիւ իր հաչիւը մաքրած՝ Գերմանիա ալ կը մոռնայ խելացի խրատը. «Բարիով յաղթել չարին։» Փոխանակ իր թշնամիին հաշտութեան ձեռք երկարելով՝ չափաւորութեան մեթոտով հաչտարար ոգի մը ցուցնելու, ուզեց այնպիսի հարուած մը տալ որ իբր թէ անկանգնելի պիտի կացուցանէր թշնամին։ Ասոր համար խլեց անկէ երկու մեծ եւ խիստ արդիւնաւոր նահանգներ, Ալզաս-Լոռէնը։ Այսպէս իրաւ վրէժ լուծած եղաւ, բայց վրիժառութեան դատը վերջացուցած չեղաւ, այլ զայն եւս առաւել խորացմած միեց Գաղղիոյ սրտին մէջ։ Այնպէս որ Գաղղիա երբեք պիտի չի կրնայ մոռնալ այդ հարուածը, եւ սերունդէ սերունդ հայրեր իրենց զաւակաց վրէժ պիտի կտակեն։ Եթէ ընդհակառակն յաղթականն Գերմանիա փարիզ մտնե-

լէ եւ իր պատիւը տակը բերելէ, կամ վրէժը լուծելէն վերջ, ձեռքը երկարեր Դաղղիոյ եւ բոլոր ազգին լուրջ ու անկեղծ յայտարարու-թեամբ մը ծանուցանէր թէ ինք լոկ Նափոլէոնի յաւակնութիւնները մերժելու նպատակով եւ Նափոլէոնէ զրգռուած եւ ստիպուած՝ պատերազմի մէջ մտաւ, եւ յայտարարէր նաեւ թէ Դաղղիոյ ազգին հետ վէճ չունի եւ կ'ուզէ հաշտ ապրիլ իրրեւ բարի դրացի, ու ետ կենար մանաւանդ այդ երկու նահանգները դրաւելու յիմար խորհուրդէն, թէ՛ Դաղղիացւոյ սիրտը չահած կ'ըլլար եւ թէ Ալզաս-Լոռէնի իրեն առթած եւ առթելիք չատ մը գժուարութիւններէն՝ ազատած։ Մինչդեռ այժմ, որչափ ատեն որ այդ երկու նահանգները մնան Գերմանիոյ, Դաղղիա զառնութեամբ պիտի յիշէ զանոնք, և Գերմանիա պիտի պարտաւորի զգուշութեան համար զինուած եւ պատրաստ մնալ։ Անոնք իր կողին մխուած փուշեր՝ պիտի մնան դարերով, որովհետեւ բարիով չարին չեն յաղթեր։

Մեր օրերն ալ հանդիսատես եղանք այս գերազանցապէս հոգեբանական երեւոյթին ճըշմարտութիւնը հաստատող ուրիշ դէպքի մը։ Դեռ թարմ է մեր մտաց մէջ Պալքանեան երկրորդ խօլ պատերազմը, որուն համար Ֆրիւտոնեայ քաղաքակիրթ աշխարհը կը չիկնի եւ զոր պատմութիւնը պիտի արձանագրէ իբր մարդկային յիմարութեանց ամենամեծերէն մին։ Պուլկարք իրենց յիմարութեամբ սկսան այդ պատերազմը. գոնէ այդ է երեւոյթը։ Եւ ահա միւս յաղթող պետութիւններն ալ ոչ նուազ յիմար երեւցան վերջ ի վերջոյ։ Այո, Պուլկարիան խոնարհեցուցին մինչեւ գետին, լաւ մը պատժելով յիմար մէկ արարքին համար. եւ յանձն առին Պուքրէշ դիմել հաշտութիւն կնքելու համար։ Ամէն ոք կ'սպասէր որ հոգ խելացի, պատուաւոր հաշտութիւն մը կնքուէր, որ անցեալ յիմարութիւնները, մեղքերը քաւելով Պալքանեան միութիւնը աւելի հաստատուն հիմերու վրայ դնէր, եւ չահակից երկիրներու խաղաղ զարգացումը երաշխաւորէր յօրինակ այլոց եւ ի պատապարտութիւն մեծ կոչուած պետութեանց։ Ասոր հակառակ, ինչ կը տեսնենք։ Այս վոքրիկ յաղթականները Պուքրէշ գացեր են ոչ թէ չինելու, այլ քակելու, վրէժ լուծելու, վրիժառութեան նորաբոյս զգացումները յաւերժացնելու։ Ինչ մեծ պատեհութիւն էր, զոր օրինակ, Յունաց ներկայացածը։ Եթէ եղբայրական ձեռք կարկառելով Պուլկարիոյ ըսէին, «Պուլկար սիպար, դուն ալ ըրիր, մենք ալ ըրինք. դուն սկսար, մենք ալ չարունակեցինք, արդարութիւնը տեղը դնաց։ Եկուր, հիմա անցածը մոռնանք ու կրկին եղբայր, բարեկամ, դաշնակից ըլլանք,» Պուլկարիոյ այրած սըրտին զովարար ջուր լեցուցած կ'ըլլային։ Փոխանակ ասոր, Յոյները պնդեցին մնացին Քավալա կոչուած ձորի մը վրայ, զոր ամէն գնով Պուլկարիայէն առնել ուզեցին եւ առին։ Բայց ասով երկու երկիրներու մէջ եղող խրամատը անհունապէս մեծցուցին։ Որչափ ժամանակ որ Քավալա մնայ Յունաց, Պուլկարաց սիրտը միշտ պիտի արիւնոտի եւ վրէժ պիտի ուխտեն իրարու յաջորդող սերունդներ։ Եւ ինչ է Քավալա. ձորակ մը, ծխախոտ արտադրող հովիտ մը, որուն նման չատեր դրաւեցին արդէն, այնչափ չատ որ պատերազմի սկզբնաւորութեան մտքերնէն իսկ չէին կրնար անցնել. պարզապէս, ինչպէս կ'ըսէին, «Եաղմայի հանդիպեցան,» դիւրին եաղմայի, զբօսական եաղմայի։ Եւ Պուլկարներն էին որ իրենց մատակարարեցին այս դիւրութիւնը՝ զբաղեցնելով Թուրք բանակները էսիրնէի չուրջը եւ կտրելով Թուրք բանակին հաղորդակցութիւնը Պոլսոյ հետ։ Ահա այսպէս Յոյն դիւանագիտութիւնը Պուքրէշի մէջ Քավալան զբաւելով իր կողին իբր փուշ պահելու յիմարութիւնը գործեց, փոխանակ Պուլկարիոյ թախանձանքներուն զիջանելով կամովին զայն նուիրելու եւ ատով Պուլկարիոյ սիրտը, բարեկամութիւնը վաստկելու։ Եւ ինչ պիտի ըլլայ արդիւնքը. բազմազիսեան վրիժառութեան վիշապը։ Յունաստան այդ չնչին հովիտին պատճառաւ միշտ պիտի պահէ իր կողին թշնամի աղգ մը. պիտի ստիպուի մեծամեծ ծախքեր ընել միշտ կազմ եւ պատրաստ գտնուելու։ Իբր արդիւնք Պուքրէշի սխալին՝ Յունաստան պիտի ունենայ նաեւ միշտ Թուրքիան իրեն դէմ ցըցուած, իր կազմակերպակալ բանակով, նաւատորմով, վրէժ լուծելու։ Եւ որովհետեւ մնայուն խաղաղութիւնը անարգելին, բարիով չարին յաղթել մերժելին, մնայուն թշնամութիւնը պիտի ըլլայ իրենց յաւիտենական բաժինը։ Որչափ իրաւացի էր Քրիստոսի հոգեբանութիւնը։

ՀԷՆՐԻ Ֆ. Պ. ԼԻՆՉ

Լոնտոնի Անգղիական *Արարաթ* հանդեսին մէջ ողբացեալ Մր. Լինչի վրայ գրուած յօդուածէ մը կը քաղենք հետեւեալ տողերը .

Հէնրի Ֆինիս Պլոս Լինչ , որուն մահուամբ Հայերը կորուսին անձնուէր բարեկամ մը , Լոնտոնի մէջ ծնած է 1862 Ապրիլ 18ին : Եւ ուսոի դեռ կեանքի առոյգ հասակի մէջ էր , երբ անակընկալ յանկարծահասութեամբ զոհ գնաց թոքատապի :

Հէնրի Լինչ որդին էր Մր . Թոմըս Լինչի որ Մէյօ գաւառին մէջ կալուածատէր հին գերդաստանի մը պետն էր : Պատանին Լինչ իր նախնական կրթութիւնը ստացաւ Իթընի վարժարանին մէջ , եւ ապա աշակերտեցաւ Քէյմպրիճի համալսարանին , ուր դասական ուսմանց մէջ ամենափայլուն յաջողութիւն ունեցաւ , եւ հուսկ ուրեմն իր դաստիարակութիւնը աւարտելու համար ընթացք մը վարեց Հայտելպէրկի համալսարանին մէջ :

Հանգուցեալը , Լինչ եղբարց մեծ ընկերութեան հետ կապակցութիւն ունենալուն համար , իր համալսարանական ընթացքին աւարտումէն յետոյ հարկ համարեցաւ որ կարճ ժամանակ մը առեւտրական կեանքի վարժուի՝ մանաւոր կրթութեան մը ենթարկուելով : Իր ընտրուած այս կրթութիւնը անտարակոյս շատ օգտակար եղաւ իրեն յետոյ , երբ սկսաւ գործել Միջագետի եւ Պարսկաստանի մէջ , ուր իր անունը կրող ընկերութիւնը երկար ատենէ ի վեր ընդարձակ գործառնութիւններ ունի եւ բացառիկ դիրք մը չինած է : Հէնրի Լինչ ոչ միայն աւելցուց այժմ ու ազդեցութիւնը այդ ընկերութեան որուն երէց անդամն էր իր մահուան ժամանակ , այլ եւ Միջին Արեւելքի յիշուած երկիրներուն մէջ ընկերութեան գործերը անձամբ կատարելուն առթիւ կարող եղաւ աշխարհագրական նոր ծաւալութիւններ ձեռք ձգել :

Մր . Լինչ մանաւոր յարմարութիւն ունէր իր ստանձնած գործին համար , վասն զի խնամքով դաստիարակութիւն մը ստացած էր , և իր երակներուն մէջ կը կրէր Հայկական արիւն , որ պէտք է նկատուի կարեւոր պատճառ մը լեզուագիտութեան մէջ իր ցոյց տուած յաջողակութեան : Քանեւեւվեց տարիական երիտասարդ մըն էր երբ Իսքէնտէրունէ մեկնելով եւ Հալէպէ անցնելով՝ ձիով ճամբորդեց մինչեւ Տիարպէքիր , եւ ապա Տիգրիս գետին վրայէն լաստով ուղեւորեցաւ մինչեւ Պաղտատ : Իր ընկերութեան ծրագիրն էր Պարսից Ծոցը թափող կարեւոր գետերուն վրայ Լինչի չոգենաւերով գետային երթեւեկութեան գիծեր հաստատել : Այս ծրագրին գործադրութեան համար Պարսկաստան գնաց եւ Քարուն գետին վրայ Անգլիական դրօշի ներքեւ բանող չոգենաւերու դիծ մը հիմնեց :

ՀԷՆՐԻ Ֆ. Պ. ԼԻՆՉ

Մր . Լինչ իր իմացական բարձր կարողութեան եւ ուղեւորութեան եւ համբերատար հատատութեանց չնորհիւ Միջին Արեւելքի վիճաբերեալ խնդիրներու մասին բացառիկ հմտութեան տիրացած էր : Եւ իր քաղցրաբարոյ բնաւորութեամբ կարող կ'ըլլար ուղղակի յարաբերութեան մտնել այն կիսավայրենի մոլեռանդ ցեղերուն հետ , որոնց հետ իր ընկերութիւնը գործառնութիւններ կ'ունենար , եւ կը յաջողէր նպաստաւոր կարգադրութիւններ կնքել :

Թէպէտ Մր . Լինչ գործի չահերով կապուած էր Պարսկաստանի եւ Միջագետի հետ , բայց իր համակրութիւնները ղինքը կը կապէին Հայոց աշխարհին հետ : Եւ Լինչ միշտ պիտի յիշուի իբրեւ հեղինակ Հայաստանի վրայ գրուած դասական երկասիրութեան մը , որու անունն է «Հայաստան. Ուղեւորութիւններ եւ Ու-

սումնասիրութիւններ։» Մր. Լինչ Հայկական դաւառներու մէջ ընդարձակ ուղեւորութիւններ կատարելէ յետոյ 1901ին հրատարակեց իր «Հայաստան»ը երկու հատորով։ Քանի մը տարի յետոյ այս երկին Ռուսերէն թարգմանութիւնը հրատարակուեցաւ Թիֆլիզի մէջ։ Եւ այս վերջերս «Հայաստան» անուան Հայերէն լեզուաւ հրատարակուիլ կ. պոլսոյ մէջ։ Համակրելի հեղինակը 1903ին վերստին այցելեց Կովկաս եւ Հայկական գաւառները, եւ Արարատ լեռան գագաթը վերելք մը կատարեց։ 1908ին անգամ մը եւս Հայաստան ուղեւորեցաւ եւ Մր. Օզուալտի օժանդակութեամբ երկրին քարտէսը գծեց։

Մր. Լինչի «Հայաստան»ի մասին ականաւոր մասնագէտ մը հետեւեալ տողերը գրած է գրախօսականի մը մէջ. «Այս գիրքը երկար ժամանակ պիտի մնայ Հայոց աշխարհին վերաբերեալ խնդիրներու նկատմամբ բարձրագոյն հեղինակութիւնը։ Այս տեսակ երկասիրութեան մը չափ արժէք ունեցող գործ մը հեղինակել դժուար պիտի ըլլայ, եւ ներկային մէջ գոյն դերազանցելը անկարելի է։»

Հայկական բարեկործութիւններու վրայ Մր. Լինչի վերջին յօդուածը հրատարակուեցաւ Անգլիական Նէյշըն հանդէսին մէջ 1913 Նոյ. 8ին, իր մահէն տասնեւվեց օր առաջ։

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԴԻՐՔԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻՆ ՆԿԱՏՄԱՄԲ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ)

ԳԷՈՐԳ ՄԵՍԵՐՈՊ

2

Այս յօդուածաշարքի վերջին յօդուածով մենք կը հարցնէինք թէ «Ինչ անցաւ դարձաւ Ռուս քաղաքականութեան մէջ, որ երէկի թշնամի Ռուսաստանը կը դադրի իր թշնամական դիրքը պահելէ Հայկական հարցին նկատմամբ»։ Երբ այս հարցումին կ'ուզենք պատասխանել, արդէն կը մանենք Հայկական հարցի վերջնական չրջանին մէջ։

Արդարեւ չատերուն համար հանելուկ մըն է թէ ինչո՛ւ Ռուսաստանը իր քաղաքականութիւնը փոխած է մկկէն։ Կան որ կը կարծեն թէ Ռուսիա չէ դադրած Հայկական հարցին նկատմամբ երկերես դիրք մը բռնելէ. կը վախնան որ վայրկեանի ազդեցութեան տակ ստիպուած ըլլայ ան այս նոր դիրքն առնել։ Կան ալ այնպիսիներ, որոնք կը կարծեն թէ Ռուսիոյ այս փոփոխումը հանելուկ մըն է, կամ չատ չատ Պալքանեան իր քաղաքականութեան «ձախողանքին» փոխ վրէժն է։ Շատ են անանկներ որ կը զարմանան, կը թոթվեն իրենց ուսերը, Ռուսիոյ ներկայ հայասպաստան չարժումը տեսնելով։ Դարձեալ, թէպէտ թիւով քիչ, բայց կան այնպիսիներ եւս որոնք կը կարծեն թէ Ռուսաստանը շիտակ կերպով փոխած է այլեւս իր քաղաքականութիւնը Հայոց նկատմամբ, բայց կը դժուարին պատճառները թուելու, եւ կամ կը թուին այնպիսի պատճառներ, որոնք թեթեւ՝ հարեւանցի տեսութեան մը արդիւնք են։

Այո, իրականութիւն, չօչափելի իրականութիւն մըն է թէ երբեմնի Ռուսիան չէ այսօրուան Ռուս կառավարութիւնը։ 1895ի Լոպախնովեան քաղաքականութիւնը չէ որ Թոն կուտայ իր Պոլսոյ դեսպանին՝ Տը Կիրսի։ Ռուս քաղաքական մեծ ներկայացուցիչը կը գոչէր այն առեն. «Մենք Հայաստանը կ'ուզենք առանց Հայոց։» Այժմ այս կարգախօսը չէ, այլ բոլորովին անոր հակառակը, որ կը լսուի Ռուն դիւանատուներու խորէն։ Անտարակոյս այս փոփոխութիւնը ունի իր պատճառները, բազմատեսակ պատճառներ։ Պետութեան մը քաղաքականութիւնը մէկ օրէն միւսը չի կրնար փոխուիլ, մէկ երկու անձերու, դեկավար այժերու կամքը հերիք չէ այդ բանին։ Տարիներ, բարդ ու կնճռոտ պատճառներ պէտք են կառավարութեան մը քաղաքական դաւանանքն ու ուղղութիւնը փոխելու համար։ Մենք պէտք է վերառնենք ուրեմն եւ ամփոփ կերպով ներկայացնենք այդ պատճառները։

*
* *

Մեծ Ջարդերէն հազիւ մէկուկէս տարի անցեր էր, Գերմաններու Կայսրը կու գար Պոլիս Սուլթանին հետ ողջագուրուելու, ուխտի կ'երթար Պաղեստին, կը ճամբորդէր Դամասկոս՝ Սալահէտտինի գերեզմանին վրայ պսակ դնելու։ 1898 Հոկտեմբերին Գերման Կայսեր հետ հասատատուն դէտնի վրայ ոտք կը կոխէր Պոլիս՝ Գերմանական Արշաւը։ Արեւելեան հարցին, եւ անոր բարդ խնդիրներուն մէջ, որոնցմէ մէկն էր ժամանակ Հայկական խնդիրը, ոտք կը դնէր

Գերմանիա եւ կու գար վեր ի վայր չրջելու Ա-րեւելքի ամբողջ քաղաքական կազմը։ Նոր գործ մը, նոր դերակատար մը երեւան կու գար։ Արեւելքի մէջ «ծերունի Ցրանսային,» պահպանողական Անգլիային ու յարձակող Ռուսիային քովիկ կու գար տնկուիլ «երիտասարդ Գերմանիան,» Օսմանեան Կայսրութեան երդուեալ բարեկամի խաղաղութեան ձիթենիովը։

Ինչ կ'ուզէր Գերմանիա։ Այն թուականին երբ ոտք կը կոխէր հին Բիւզանդիոնի Ս. Սոփիական հրապարակին վրայ, Ռուսիան կանգնած էր Հիւանդ Մարդու մնարին վերեւ՝ իր թաթը կ'ուզէր դնել ամբողջ Փոքր Ասիայի, Պուլիսի վրայ. Հայկական գաւառները իր հսկայ քայլերուն տակ կը մնային։ Անգլիան կ'ուզէր թուրմը կանգնել Ռուսիոյ դէմ. ան իր հովանին կը տարածէր Արաբիայի, Պարսից Ծոցի, Միջագետքի վրայ, որմէ կը տենչար։ Ցրանսան ոտք դրեր էր արդէն Պաղեստինի ու Սիւրիոյ մէջ. զարաւոր ազանդութիւններով ամուր կերպով տեղաւորուած էր։ Գերմանիա հողային դրաւում չէր կրնար տենչալ կամ երազել, ոչ ալ կրնար դաղութային քաղաքականութիւն մը ընդգրկել։ Ինչո՞ւ կու գար ուրեմն Ա-րեւելք։ Ան կու գար խորհուած, չափուած ծրագիրով մը, զոր կ'ուզէր իրականացնել։ Արեւելքի մէջ Ցրանսա եւ Անգլիա, գրեթէ զարաւոր կեանքի մը յարափոփոխ իրադարձութիւններու հետեւանքով, չհներ էին իրենց ապագան ու նպատակը։ Գերմանիներուինը այդպէս չէր. ա-նոնց նպատակը որոշ, նախապէս գծուած էր։

Գերմանիա կու գար Արեւելք տնտեսական գետնի վրայ պայքար մղելու մրցորդ տարրերու հետ։ Այնուհետեւ կ'սկսէր մեղուի աշխատանք մը։ 1898ին անմիջապէս ետք Գերմանիա կը ձեռնարկէր այն ամէն միջոցներուն, որոնք անհրաժեշտ էին իր տնտեսական պայքարին համար։ Գերմանական ճարտարուեստի մեծ չուկան պէտք էր ստեղծել։ Անատոլուն, Սիւրիան, Միջագետքը ամէնէն յարմարաւոր վայրերն էին։ Հարկ էր ամէնէն առաջ սահդծել վարկի հաստատութիւններ, պանկներ։ Գերմանիոյ կայսեր դէպ ի Պաղեստին ճամբորդութեան առիթն իսկ կը հիմնուէր Պաղեստինի Գերմանական Պանքան 450,000 մարք դրամագլուխով։ Ան սահմանուած էր դիւրացնելու առեւտրական ու վաճառականական գործողութիւնները Պաղեստինի մէջ։ 1904ին երեւան կու գար Արեւելեան Պանքան Ա-թինքի մէջ, որ մասնաճիւղեր կը հաստատէր Պոլիս, Զմիւռնիա, Սէլանիկ, Մանաստիրը, եւն.։ Բիչ ետքը կը հաստատուէր Պոլսոյ մէջ Տոյչէ Օրիէնթ Պանքը 20 միլիոն ֆրանք դրամագլուխով, եւ որ իր կիչէները կը բանար Պոլսոյ մէջ 1906 Յունիս. 31ին։ Անտարակոյս այս պանքները չէին կրնար համեմատութեան դրուիլ Օսմանեան Պանքայի, Պանք ոը Սալունիքի, Բրէտի Լիոնէի հետ, բայց անոնք կը ծառայէին իրենց նպատակին, որ է դիւրացնել Գերմանական ճարտարարուեստը ու վաճառականութիւնը Արեւելքի մէջ։

Գերմանները միայն դրամատուները հաստատելով գործի ձեռնարկած չէին նկատեր ինքզինքնին։ Անոնք կ'աշխատէին ձեռք բերել Արեւելքի մէջ հեռագրական գիծեր եւս։ 1899 Մարտին Գերման կառավարութիւնը գաշնագրութիւն մը կը կնքէր Ռուամանիոյ հետ, հաստատելու համար հեռագրական գիծ մը Պերլինէ Բէօսֆէնեմէ եւ Պոլիս։ 1905 Յուլիսին բացումը կը կատարուէր այդ գծին, որ սահմանուած էր միացնելու երեք Բերը. B B B (Bagdad, Byzance, Berlin)։ Գերմանները անթել հեռագրի կայաններ իսկ ձեռք բերած են Արեւելքի մէջ։

Շոգենաւային երթեւեկութեան գիծերն ալ հեռագրական գիծերուն չափ եւ անոնցմէ աւելի կը ծառայէին Գերմանիոյ՝ իր նպատակին համար։ Եւ ահա 1904ին կը հիմնուէր Տոյչէ Լէվանթէ Լինի, որ Համպուրկը ու Անվէրսը պիտի միացնէր Յունաստանի, Սիւրիայի, Սէլանիկի, Պոլսոյ, Սեւ Ծովեան ու Դանուբեան նաւահանգիստներուն։ Հետզհետէ երեւան կու գային ուրիշ ընկերութիւններ, ինչպէս Նորտտոյչըը Լոյտ. 1904ին Պրէմէն Տամփըը Լինի Ա-թլասը։ 1906ին, Տոյչէ, Մէթթըմէր Լէվանթէ Լինին եւն, որոնցմէ ոմանք արդէն գործութիւն ունեցող ընկերութիւններ՝ նոր ճիւղեր կը հաստատէին Արեւելքի մէջ եւ ոմանք առանձնապէս Միջերկրականի արեւելեան չուրերուն համար կը հիմնուէին։ Այս նաւային գիծերը կ'սկսէին մրցիլ ուրիչ ազգերու նաւային ընկերութիւններուն հետ, փոխադրութեան գիներու անհաւասարութիւնով ու մրցումով։ Մինչեւ 1906 թուականը Պարսից Ծոցին Անգլիական նաւերէն զատ գրեթէ ուրիշ ազգերու նաւեր մրցումի համար մուտ գործած չէին։ Գերման գրօշով Բանաւտիան խարիսխ կը ձգէր Պարսից Ծոցը։ մրցումը կ'սկսէր եւ մէկ թօնայի փոխադրութեան ծախքը 50 ֆրանքէն 15 ֆրանքի կ'իջնէր։

(Շարունակելի)

ԼՈՒՐԵՐ

ՆԵՐՔԻՆ

Բարենորոգութիւններու հարցին վրայ պաշտօնական ոեւէ զեկոյց չկայ։ Փեթերսպուրկէ կը հեռագրուի թէ Բ. Դուռը եւ Ռուսիա կատարելապէս համաձայն են։ Տեղային թերթեր ալ կը կարծեն թէ գրեթէ ամէն դժուարութիւն լուծուած է։ Ռուս թերթ մը Պոլսէ կ'իմանայ թէ Բ. Դուռը վերջնապէս որոշած է քննչական վեց չրջանակի բաժնել Թուրքիան. Ա. Տրապիզոնի, Էրզրումի, Վանի եւ Պիթլիսի նահանգները, կեդրոն ունենալով Տրապիզոն։ Բ. Խարբերդի, Տիարպէքիրի եւ Սըվազի նահանգները, կեդրոն ունենալով Խարբերդ։ Գ. Էնկիւրիւի, Դասթէմունիի եւ Պրուսայի նահանգները եւ Իզմիտի գաւառը։ Դ. Իզմիրի, Գոնեայի եւ Առանայի նահանգները։ Ե. Ազգրութի, Դամասկոսի եւ Հալէպի նահանգները եւ Երուսաղէմի գաւառը, կեդրոն ունենալով Պէյրութ։ Զ. Պաղտատի, Մուսուլի եւ Պասրայի նահանգները, կեդրոն ունենալով Պաղտատ։ Ա, Բ, եւ ե չրջանակներու ընդհ. քննիչները օտար պիտի ըլլան։ Իւրաքանչիւր չրջանակ ոստիկան պինուորութեան քննչութիւն մը պիտի ունենայ, եւ Ա. ու Բ չրջանակներուն ոստիկան պինուորութիւնը 9,450էն 13,530ի պիտի բարձրանայ, 3,500ը հեծեալ։

Անգեալները յոյս կը յայտնուէր անպաչտօն կերպով թէ Յունաստան եւ Թուրքիա պիտի արտօնուին բանակցիլ Եգէականի կղզիներուն նկատմամբ եւ Քիոս ու Միթիլլի կղզիները վոխանակել Իտալական պրաւման ենթարկուածներէն ոմանց հետ։ Նորագոյն տեղեկութիւններէ կը հասկցուի թէ տէրութիւնները Յունական գրաւման ենթարկուած կղզիները պիտի երաչխաւորեն ի նպաստ Յունաստանի եւ ընդդէմ Թուրքիոյ։ — Յոյն արտասովոր պատուիրակ եւ երկրորդ կարդի դեսպան Մ. Փանաս երկուշաբթի կայսեր ներկայացաւ պաշտօնապէս։ Նոյն օր Ամէնգի Օսմ. դեսպանը Թագաւորին ներկայացաւ նմանապէս։ — Սերպ պատուիրակ Մ. Փաւլովիչ իր երկիրը վերադառնալու հրահանգ ստացաւ։ — Պուլկար դեսպան Մ. Թաչէվ Պոլիս վերադարձաւ։ — Յառաջիկայ չաբթու կ'սպասուի Յրանսական դեսպանին Փարիզէ վերադարձին։

Վերջին պատերազմին պատճառով խեղանդամ եղած զինուորներէն անանք որ անոք են՝ կը հրաւիրուին իրենց անօգնականութիւնը հաստատող վկայականներով Պատերազմական նախարարութեան առողջապահական ճիւղի տնօրէնութեան ներկայանալ՝ Զէնկէլքէօյի Դուլէլի վարժարանին մէջ հիմնուած անկելանոցին ընդունուելու համար։ — Դահլիճին մատուցուած է օրինագիծ մը, որով հեռագրական ոսկացոյցը միօրինակ պիտի ըլլայ ամէն տեղի համար, կամ գաւառներ դրկուած հեռագրերու իւրաքանչիւր բառը 20 փարա — Որոչուեցաւ կալուածական փոխանցման ձեւակերպութիւնները պիւրաջնելու համար Տէֆթէրհանէի մասնաճիւղեր հաստատել Պոլսոյ կուսակալութեան եւ Իւսկիւտարի ու Բերայի կառավարչութիւններուն մէջ։ — Տոլմապաղչէի կազարանը Փէրիէ Դրամատան արուեցաւ նուազուրդով։ Պայմանաժամին է 50 տարի, իսկ չէնքերու, եւն. համար սահմանուած գինը 120,000 ոսկի։ Միանուագ պիտի վճարուի 42,000, եւ իւրաքանչիւր խոր. մեթր կազի համար Բաղաքապետութիւնը պիտի ստանայ 2 փարա, որմէ տարեկան 5,000 ոսկիի հասոյթ մը կրնայ գոյանալ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

Պատրիարք Հայրը Յունվ. 27 թուականով չնորհակալութեան հեռագիր մը ստացաւ Հայաստէր Փրէսանսկի ընտանիքէն, որուն անունը անցեալ չաբթու զրչի դժբախտ վրէպով մը Փիքասւ նշանակած էինք։ Կիրակի Ն. Ամենապատուութիւնը Գատըքէօյ գնաց եւ տեղւոյն եկեղեցիին մէջ նախագահեց Ունճեան Աբիկ էֆ.ի համար կատարուած հոգեհանդստեան պաշտօնին, յետոյ այցելեց հանգուցեալին եղբօր եւ Դուրեան Եպսկ.ի բնակարանները եւ Պոլիս վերադառնալով նախագահեց հարստահարութիւններու չանձնաժողովի նիստին։ Երկուշաբթի այցելեց Գումգափուի Պէզճեան եւ Գալաթասարայի տիկիններու վարժարանները եւ քաջալերեց ուսուցիչները եւ ուսանողները։ —Աղբ. Ժողովը ուրբաթ չատ փոթորկալից նիստ մը ունեցաւ, բայց վերջապէս հանդարտելով յաջողեցաւ Երուսաղէմի աչխարհական պատուիրակն ընտրել 30 քուէով։ Ընտրութիւնն անմիջապէս հաղորդուեցաւ ընտրեալին, որ է Կեսարիոյ Սբ. Կարապետի վանքին վար-

ժարանին անօրէն Վահան էֆ. Թէքէեան։ —Նառն Ժողովը որոշեց կառավարութիւնէն խնդրել որ Ատանայի արկածեալներու եղած պետական փոխատուութիւնը փոխառուներուն չնորհուի, վասն զի անկարող են վճարել։ — Տնտեսական Նորհուրդը որոշած է Փանկալթիի գերեզմանատան չինութիւններուն համար Բերայի կալուածոց Հոգաբարձութեան տրամադրել Իօանէսքուէ կըտակեալ ամբողջ գումարը, այն մասէն զատ որ դատի ենթարկուած է։ Սոյն որոշումը Նառն Ժողովին հաղորդուեցաւ, որպէս զի ըստ կարի չուտով վերջնական հանգամանք կարենայ ստանալ։ —Ապահովագրական Ընկերութիւնը տրամադրութիւն ցոյց կուտայ 3-4 հազար ոսկի տալ Ատանայի հրկիզեալներուն իբրեւ նպաստ։ — Գէորգ Վրդ. Թուբեան Ատանայի առաջնորդ ընտրուած է։ — Այս շաբթու Պատրիարքարան հասաւ Վեհ. Կաթողիկոսէն կոնդակ մը, որով կը հաղորդուի Մուշի Սբ. Կարապետ վանքին կրթական գործին 20,000 րուպլ նուիրող Տիար Կարապետ Վարդանեանի կատկին պատճէնը։ — Կրթական Ժողովրդային մեծ ժողով մը, որ Փեթերսպուրկի մէջ կը գումարէր համայն Ռուսահայոց համար, վերջացուց իր նիստերը։ Այդ համագումարն ի մէջ այլոց որոշած է ձեռնհաս իշխանութեան առաջարկել որ Ինքնավարութիւն հաստատուի Կովկասի մէջ, համալսարան բացուի Թիֆլիզի մէջ, քաղաքականութիւնը վերաբերի Հայ եւ Վրացական վարժարաններէն, Հայաստանի եւ Վրաստանի աշխարհագրութիւն, պատմութիւն ու գրականութիւն աւանդուի անոնց մէջ և կրթական նպաստ արուի անոնց։— Վեհ. Կաթողիկոսը լաւ պատրաստուած Կիլիկեցի երկու աշակերտ խնդրած է Կիլիկիոյ Կաթողիկոսէն Գէորգեան Ճեմարանին համար։ Փեթերսպուրկի Թաղ. և Մոսքուայի Եկեղեց. Նորհրդին ալ օրհնութեան կոնդակ ղրկած է՝ միոյն 5,000 րուպլի նուէրին եւ 10,000 րուպլի խոստումին, իսկ միւսին 3,000 րուպլի նուէրին համար ի նպաստ կրթական գրամագլուխին։ — Կիրակի Պրուսայի մէջ թաղուեցաւ այրի տիկին Մարիամ Պաղտասարեան, որ դեռ վերջերս տեղւոյն Ազգ. վարժարանի կատակած ու փոխանցած էր 250 ոսկինոց տուն մը և ուրիշ ստացուած մը։

ԱՐՏԱՔԻՆ

— . .

Պուլկարիա. Կառավարութիւնը Ցունաստանէ զեկոյց մը ստացաւ թէ ի մօտոյ Ցոյն ներկայացուցիչ մը պիտի ղրկուի Սոֆիա։ Դահլիճը որոշեց վերահաստատել երկու երկիրներուն դիւանագիտական յարաբերութիւնները։ Պաշտօնապէս ալ ուժգնապէս հերքեց իրեն վերագրուած պատերազմասէր հակումները եւ հակառուս քաղաքականութիւնը։ Զօր. Թէոտորով որ Փեթերսպուրկ գնաց 1877ի պատերազմին մէջ Ռուս բանակին հրամանատար Նիքոլա Նիքոլայեվիչ մեծ դքսի արձանին բացման ներկայ գտնուելու համար, ժամանակ մը պիտի մնայ հոն Պալքանեան դրացի երկիրներու հետ հաշտութեան մը ծրագիր ի գլուխ հանելու համար, բան մը՝ զոր Պուլկար թերթեր անհնարին կը համարին մինչեւ որ Սերպիա Պուլկարիոյ չթողու Վարտարի հողամասերը, Ցունաստան ալ Տրամա, Սէրէզ, Գավալա եւ Թէլքիչ քաղաքները։ Նայէ Թրայէ Փրեսէ, Մ. Վէնիզէլոսի դէպ ի Փեթերսպուրկ մեկնելէն առաջ, խորհրդածելով Պալքանեան Դաշնակցութիւնը վերահաստատելու այս հաւանական ձեռնարկին վրայ, գլխովին անիրագործելի կը համարի զայն, վասն զի մինչ հասարակայ թշնամի մը կը պակսի, կ'ըսէ, Սերպեր ու Պուլկարներ ոխերիմ թշնամի են միմեանց։ Միւս կողմէ Պուքրէշի մէջ կը հերքուի Պուլկարեւրոմանական ղինակցութեան մը լուրը, Պերլինի մէջ ալ Պուլկարեւթուրք ղինակցութեան մը ըզրոյցը, սա հիման վրայ թէ Ցունաստան, Սերպիա եւ Րումանիա Պուքրէշի դաշնագրէն եառ ղինակցած են իրենց հողային յաւելուածները պաշտպանելու համար Թուրքին ու Պուլկարին դէմ։ Պելկրատի Ռուս դեսպան Մ. Հարթվիկ ալ Փեթերսպուրկ մեկնեցաւ։ Այդ առիթով Սերպիոյ մամուլը կը յայտարարէ թէ դաշնակցութեան վերակազմութիւնը անհնար է, եթէ Պուլկարիա վերջնապէս չհրաժարի Պուքրէշի դաշնագրին վերաքննութեան գաղափարէն։

Ցունաստան. Մ. Վէնիզէլոս Պերլինէ Վիէննա անցաւ անցեալ շաբթու եւ քանի մը օր հոն մնալէ ետեւ կիրակի մեկնեցաւ դէպ ի Փեթերսպուրկ։ —Թագաւորին թագադրութիւնը որոշուած է մեծ չափով կատարել Հոկտ։ — Կառավարութիւնը [կը յայտարարէ թէ պաշտօնական

ռեւէ առաջարկ ստացած չէ Բիոս եւ Միխիլի կղզիները Թուրքիոյ տալու համար ի փոխարէն Եգէականի Իտալեան կղզիներէն ոմանց։ Ոչ ալ կը կարծէ թէ կարելի է ոակարկուելիւն ընել այնպիսի բաներու վրայ, որոնք ոչ Թուրքիոյ կը պատկանին եւ ոչ իրեն, եւ որոնց մասին վճիռ արձակել մեծ տէրութիւններուն միայն կ'իյնայ։ Բաց ասոնէ, ոչինչ հաւասար կը համարի Միխիլիի, ոչ իսկ Իտալիոյ գրաւման ենթարկուած կղզիներուն ամրողջութիւնը։ — Սէլանիկի Թուրք բանակի հրամանատար Հասան Թահսին փաշա Պրինտիզիէ Լոզան մեկնեցաւ, մերժելով Պոլիս գալ եւ Պատերազմական ատեանի ներկայանալ դատուելու համար։

Ալպանիա. Պէքիր աղա մահուան դատապարտուեցաւ Վալոնայի պատերազմական ատեանին վճռով, 15 Թուրք սպաներ 15 տարի բերդարգելութեան, ուրիշ 15 մեղսակիցներէ ոմանք եռամեայ, ոմանք ալ աւելի երկարատեւ բերդարգելութեան, իսկ չորս ոչ-զինուորականներ անպարտ արձակուեցան։ Մահավճիռները պիտի չգործադրուին մինչեւ ժամանէ Վիտի իշխան, որու հաւանութեան պիտի ենթարկուին։ —Իսատ փաշա Միջազգային Յանձնաժողովի երկու անդամներու խոստացաւ հրաժարիլ եւ ամբողջովին յարիլ կառավարութեան։ Այսպէս լինք պիտի ըլլայ մին իշխանը դիմաւորողներէն։

Անգղ. ծանուցագիրը. Թուրքիոյ և Յունաստանի հաղորդելի Անգղ. ծանուցագիրը, որ Յունվ. 24ին մեծ տէրութիւններու դեսպաններուն հաղորդուեցաւ, լաւ տպաւորութիւն գործեց ամէն մայրաքաղաքի մէջ։ Ֆրանսա եւ Ռուսիա իրենց համամտութիւնն յայտնեցին Անգղիոյ։ Երբեակ Չինակցութեան պատկանող կառավարութիւնները դեռ կը բանակցին։ Թայմս կ'իմանայ թէ Վիէննայի մէջ չատ գործնական եւ Անգղ. վարչապետութեան չատ վայելուչ կը գտնեն առաջարկուած մեթոտը։ Ինչպէս անցեալ շաբթու ըսուեցաւ, թեթեւ փոփոխութիւններ կրած է ծանուցագիրը։ Մին սա է թէ Եգէականի կղզիներուն կցումը վերջնական պիտի ըլլայ այն օրէն սկսեալ, երբ Յոյն զինուորները յետս կոչուին Ալպանիայէ եւ թէ Յունաստան չկրնար պատասխանատու ըլլալ վիճելի տեղերու անհանդարտութեան համար, կը բաւէ որ չընդդիմանայ տէրութիւններու կամքին։ Անգղիական ծագում ունի այս։ Ուրիշ մը սա է թէ Իտալեան 12 կղզիներուն պարպումը Լոզանի դաշնագրէն կախեալ է եւ լոկ Թուրքիոյ եւ Իտալիոյ պատկանող հարց է։ Այս ալ Երբեակ Չինակցութենէն կ'առաջարկուի, որու կը կցուի Անգղ. սա դիտողութիւնը թէ կղզիներու վարչութիւնը բնականոն չըլլար, յորչափ ժամանակ մէկ կղզի իսկ մնայ Եւրոպեան տէրութեան մը ձեռք, եւ թէ անոնց բախտին կը չահագրգռուին բոլոր տէրութիւնները Լոնտոնի դեսպանաժողովին որոշումներուն համաձայն։ Մարհեն կը կարծէ թէ Երբեակ Չինակցութիւնը պիտի առաջարկէ թուական մը նշանակել Եպիրոսի պարպումին համար, մինչ Սըր Էտ. Կրէյ կը յանձնարարէ միայն ըստ կարի չուտ պարպել։

ԱԻԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀ

Մայրաքաղաքիս Ե. Ռ. Հ.ի միջազգային նորահաստատ ընկերութիւնը չատ գոհացուցիչ կացութիւն մը ցոյց կուտայ։ Իր կեդրոնատեղին վարձելէն ի վեր հաղիւ երեքուկէս ամիս անցած է, եւ ահա կը ծանուցանէ թէ 16 պատկառելիներու եւ գրեթէ նոյնչափ կրօնաւորու պատկանող 481 անդամ ունի, յաջողութիւն մը՝ զոր մէկ կամ երկու տարիէն իմկ ձեռք բերել անհաւանական կ'երեւէր։ Շահեկան է դիտել թէ գործօն եւ ուսանող անդամներուն իրր 1/3ը 17-20 տարեկան են եւ միայն 50ը 30է վեր։ Դիշերային դպրոցը բոլորովին լեցուն է եւ նոր ուսանողներու մուտքը բացարձակապէս անհնար, եթէ հին մը չպակսի ոեւէ պատճառով։ 285 ուսանող կայ, եւ համակիրներ հետզհետէ կը չատնան։ Մանաճիւղեր հաստատելու խնդրանքներ կու գան արուարձաններէ, որոնց մին խոստացած է չէնք եւ խաղավայր ալ հայթայթել։ Ընկերութիւնը չաթաթ մը առաջ հրատարակեց իր թերթը, որ եռամսեայ է եւ ներկայանալի ամէն հանգամանք ունի իր լաւ բովանդակութեամբ եւ խնամուած տպագրութեամբ։ Կեդրոնատեղիի համար Բերայի Պրոքըր օթէլին կից խոշոր չէնք մը գնուեցաւ 14,000 ոսկիի։

Մր. Բէնի, առեւտրական մեծ փորձառութեան տէր Ամերիկացի մը, մայրաքաղաքս եկած է իրր հինգ տարի օգնելու համար միսիոնարութեան վարչական եւ մատակարարական

ճիւղին : — Վեր . Դ . Ապլահատեան Լոնտոն ուղեւորեցաւ քանի մը չաբթուան համար : — Պանտրմայի աղօթատան նորոգման համար հետեւեալ նուիրատուութիւնները եղած են . Վեր. Դ . Ապլահատեան 20 դահ ., Յ . Դամճեան 10 , Պիւէնթիկի եկեղեցի 129 , Իզմիթի եկեղեցի 162 եւ Յ . Թէրլէմէզեան 10 : Դեռ 50 ոսկիի պէտք կայ , կ'ըսուի :

Ատաբազարի Հայուհեաց Վարժարանը որ քաղաքին մէջ սիրող համաճարակի մը պատճառով ժամանակէն առաջ արձակուրդ տուած էր իր աշակերտներուն , միւս վարժարաններուն հետ սկսաւ իր երկրորդ չրջանը : Դասերը վերսկսան Յունվ . 29ին : — Անաթոլիա Թուղթի չըրջանաւարտներու Իզմիրի ակումբը Յնվ . 16ին Քրէմըը օթէլին մէջ հացկերոյթ տուած է ի պատիւ նախագահ Հուսէյնի եւ տիկնոջ : — Անձնանօթ բարեկամ մը 1,000 Անգղ . ոսկի խոստացած է՝ Ստանայի մէջ Ե . Ռ . Ը . ի չէնք մը կառուցանելու համար : Համալսարհային յանձնաժողովն ալ որոշած է քարտուղար մը պահել այդ քաղաքին մէջ :

Նիկոմիդիոյ Գաւառ . ժողովոյ 73րդ պտւմարտը տեղի պիտի ունենայ Նիկոմիդիոյ մէջ Փետր. 20ին (Ը . ե .) եւ պիտի տեւէ երեք օր : Գաւառին երեք դպրաւոր եկեղեցիներուն պաշտօնեաները եւ նուիրակները , ինչպէս եւ ճիւղ ժողովուրդներուն ներկայացուցիչները , կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ : — Աւելորդ չենք սեպեր յիշեցնել թէ ամսոյս չորրորդ կիրակին (22) ուսանողներու համար ընդհանուր աղօթքի օր սահմանուած է Ուսանողներու Քրիստոնէական համաշխարհային Դաշնակցութեան որոշմամբ :

Գերման միսիոնարներու մէկ տեղակատրէն կը տեսնուի թէ Մէզիրէի մէջ մանչերու եւ աղջիկներու մէյմէկ բարձր վարժարան եւ մէյմէկ վարժապետանոց ու վարժուհիոց ունին 26 ուսուցիչով եւ 787 աշակերտով , Մարաշի մէջ մանչերու եւ աղջկանց մէյմէկ բարձր վարժարան 16 ուսուցիչով եւ 310 աշակերտով , Վանի մէջ երկսեռ վարժարան մը 11 ուսուցիչով եւ 238 ուսանողով , Մուշի ու Հարսնիւյէի մէջ եւ իրր քսան այլ տեղեր տարրական դպրոցներ : Ուսուցիչներու եւ ուսանողներու համագումարն է 109 եւ 3,361 :

Պոսթընի Հայերը հացկերոյթով մը պատուած են Տր . Բէյնոլտս , որ 41 տարի գործած է Վանի մէջ իբրեւ միսիոնար եւ որուն յարիւնէն չրջիլ արտասահմանի մէջ՝ 100,00 տոլար հաւաքելու համար ի նպաստ Վանայ գոլէճին : Ներուննի միսիոնարը իր անձնական դրամով 17 արտավար գետին գնած է այդ հաստատութեան համար 432 ոսկիի , եւ ճառախօսներուն պատնախանելու առիթով սապէս ըսած է «Ես Վանեցի եմ , եւ իմ սիրելիներէ փախած է Վանի մէջ գոլէճ մը տեսնել եւ յետոյ Սիմէոնի ծերունիին պէս աչքերս փակել :»

Մարաշցի երիտասարդ մը Իլինոյի լուսանկարչական գոլէճին մէջ մրցման մը մասնակցած եւ 22 մրցակիցներու մէջ առաջին մրցանակ չահած է :

Կոչնակէ կ'արտատպենք հետեւեալը . Տէր Յովհաննէս Ղ . Կարապետեան , Բոլըմպիայի ընթացաւարտներէն , որ մօտերս Ս . Էմմանուէլ պիտի ուղեւորի վարդապետ ձեռնադրուելու համար , Դեկ . 21ին Ուստրըի Ս . Փրկիչ եկեղեցիին մէջ Ս . Դրոշմ ընդունեց եւ Հայաստանեայց Ս . Առաքելական Ս . Եկեղեցիին յարեցաւ Ամերիկայի Հայոց առաջնորդ Գեր . Տ . Արսէն Ծ . Վ . վարդապետի ձեռամբ :

Թերթիս նախկին խմբագիր Տր . Ս . Պարսեղի տիկինը անցեալ չաբթու ի Տէր հանգչեցաւ : Ուրբաթ գիշեր անկողին մտած առողջութեամբ , եւ չաբթի առաւօտ արթնցաւ միւս աշխարհին մէջ իր Տէրոջ մօտ : Թաղաւորին առջեւ : Յուղարկաւորութեան պատարագին Տր . Կեղթա առաջնորդ հանգուցեալին բնակարանին մէջ ի Պէպէք , իսկ Տր . Մաքսուտ Ֆերիքէօյի գերեզմանատան մէջ բարեկամներու հոծ բազմութեան մը ներկայութեամբ : Տիկինը ծնած էր 1842 Յունիս 12ին , ամուսնացած 1869 Մարտ 10ին եւ նոյն տարին եկած Թուրքիա : Իրենց աշխատութեան առաջին դաշտը եղաւ Մարզուան , ուր մնացին մինչեւ որ վանեցի նոր կայանը բացուեցաւ 1872ին , երբ հոն գացին եւ մնացին մինչեւ 1883 : Տարի մը յետոյ Ամերիկայէ վերադառնալով մայրաքաղաքը հաստատեցան վերջնապէս : Աւետարեր իր խորհրդատուութիւնը կը յայտնէ Տր . Պարսեղի ազգականներուն եւ վստահ է թէ իրեն կը միանան նաեւ բոլոր իր ընթերցողները :

مدير مسئول — صموبل ق . هاروتيونيان

ՏՊԱԳՐԻԶ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉ Յ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Պոսթըն Հաուս, Կ. Պոլիս

Դ. ԽԱՉԿՈՆՑ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՈՒ ՔԱՐՏԻՍԱՒՈՐ

ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՐՁՐԱԳՈՑՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ. — Ա. ՄԱՍ

Դ. Խաչկունցի ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԲԱՐՁՐԱԳՈՑՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔը որ հիմնովին բարեփոխուած ու ճոխացած է՝ իբրեւ յուշարձան նուիրուած է Հայ գրի ու Հայ տպագրութեան կրկնակ Յոբելեաններուն։

Անդուդական՝ նման հրատարակութեանց մէջ իր մանկավարժական նորագոյն մեթոտով, իր պէսպէս պարունակութեամբ, դիւրըմբռնելի դասերով, իր հաճելի եւ միանգամայն օգտակար աշխարհագրական բազմաթիւ ընթերցումներով, իր հրահանգիչ թելադրութիւններով, իր յստակ, չնորհալի ու ճոխ հայերէնով, իր գունաւոր ոչ սակաւ քարտէսներով ու պատկերներով։

Այսպէս Դ. Խաչկունցի ԲԱՐՁՐԱԳՈՑՆ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆը կոչուած է մեծ պակաս մը լրացնել դասապիրքերու մէջ։

Այս համոզմամբ ու վստահութեամբ՝ չերմապէս կը յանձնարարենք դպրոցավար մարմիններու օգտուիլ մեր այս ձեռնարկէն։

ԵԱՋՃԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆն *իր այս հրատարակութեան անմրցելիութեան վրայ այնքան մեծ հաւատք ունի որ կը վստահայ յայտարարել թէ մեր յարգելի մանկավարժներն ու կրթական լեզուէ հասկցողներն եթէ նմանօրինակ հրատարակութեան մէջ մանկավարժական, գիտական ու լեզուի առաւելութիւն մը գտնեն, ուրիշներու աշխարհագրութիւնը ձրի պիտի ղրկէ վարժարաններուն։*

Այս առթիւ ԵԱՋՃԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆն *անգամ մըն ալ կը չեշտէ իր սկզբունքը. — ԸՆՏՐԵԼ ԲԱՆԻՄԱՑ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐՈՒ ԱՄԷՆԷՆ ԼԱՒ ԳՈՐԾԵՐՆ ՈՒ ԻՐ ՇԱՀԸ ՓՆՏՌԵԼ ՈՒՍԱՆՈՂՈՒԹԵԱՆ ՕԳՏԱԿԱՐ ԸԼԼԱՓՈՒ ՄԷՋ։*

Դ. Խաչկունցի Աշխարհագրութեան երեք դասընթացքներու յանձնարարութեան համար ուղղակի դիմել Տպատանն հասցէին

Ա. ԵԱՋՃԵԱՆ, ԳՐԱՎԱՃԱՌ–ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉ

Կ. Պոլիս, Սուլթան Համամ, Պագրճըլար, Թիւ 11

Աշխարհագրութիւն Տարրական 6½ Ղրուչ, Միջին 10 Ղրուչ, Բարձրագոյն 12½ Ղրուչ։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՊՈՐՏԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ ՎԱՃԱՌՈՒՄԸ

Յ. Մաթթէոսեան տան յանձնուած ըլլալուն, կը խնդրուի որ գիրքի համար ամէն յանձնարարութիւն ուղղակի Յ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆԻ ղրկուի։

Դաւառներէ եղած յանձնարարութեանց փոխարժէքը պէտք է կա՛մ կանխիկ ղրկել և կա՛մ Պոլսոյ մէջ մէկը ցոյց տալ որ պատասխանատու ըլլայ ղրկուած գիրքերու փոխարժէքին վճարման։

Յանձնարարուած գիրքերու փոխարժէքը պէտք է կանխիկ ղրկել։ Ու. Ու. ՓԻԹ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՑԻ ԴԱՍԵՐ

1914Ի ՀԱՄԱՐ

Կիրակնօրեայ դպրոցի դասերուն 1914ի առաջին Եռամսեակներու Հայերէնները սպառած են, բայց Հայատառ Թուրքերէն Եռամսեակներ դեռ տրամադրելի են։ Երկրորդ Եռամսեակները ի մօտոյ պատրաստ պիտի ըլլան։ Նոր յանձնարարութիւններ հիմա կրնան ղրկուիլ։ Կը պարունակեն դասերու լուսաբանութիւններ, մանկավարժական ծանօթութիւններ, կիրակնօրեայ Դպրոցի կազմակերպութեան եւ վարչութեան վերաբերեալ տեղեկութիւններ, Տղայոց Բաժին մը եւ ուրիշ չահեկան չատ մը հանգամանքներ։ Պատկերազարդ են ու քարտիսաւոր։ Իւրաքանչիւր Եռամսեայի գինն է 40 փարա։ Դիմել գաւառները որեւէ միսիոնարի, կամ ուղղակի Յ. Մաթթէոսեանի, Պայազըտ Հաուս, Կ. Պոլիս։

ԱՒԵՏԱԲԵՐ ՄԱՆԿԱՆՑ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԱՄՍԱԹԵՐԹ,

(Նմոյշ մը ձրի կը ղրկուի փափաքողներուն)։ Տարեկան Բաժա-
նորդագին 6 Ղրուշ։ Ձեռքէ կը ծախուի հատը 30 Փարայի։

ՀԱՍԿԵՐ

IX ՏԱՐԻ

Մանկական պատկերազարդ ամսագիր

Ամսագիրը լոյս է տեսնում ընդարձակ ծրագրով
մեծական աշխատակցութեամբ

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ եւ ԱԲ. ԽՆԿՈՅԵԱՆԻ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆՆ Է ՁԱՆԱՊԱՐՀԱԾԱԽՍՈՎ

Տարեկան	4 ռ.
Պարսկաստանում	4 ռ. 50 կ.
Արտասահմանում	12 ֆր.
1906 թուից մինչև 1913 վերջը	24 ռ. 50 կ.
Իսկ առանց յաւելուածների՝	16 ռ. 50 կ.

Խմբագրութեանս հասցէն՝

Թիֆլիս, Սերգիեան փողոց, 20

Тифлисъ, Редакція журнала "АСКЕРЪ,,.

Tiflis, (Caucase) Rédaction du journal "HASKER".

Պատասխանատու խմբագիր՝ ՍՏ. ԼԻՍԻՑԵԱՆ

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆԷ

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1

ԲԵՐԱ. — Այնալը Զէշմէ . Սբ. երրորդութիւն եկե-
ղեցի . ժամ 10 (Ը. ե.) . Վեր. ՅԱ. Պ. Շմաւոնեան :

ՄՈՒՍԱԼԼԱ. — Անգլիական վարժարան. Լանկայի ե-
կեղեցի. ժամ 10.15 (Ը. ե.) . Վեր. Յ. Ա. Ձէնիզեան :

ՊԱՅՈՐԼ ՀԱՈՒՍ . — Ֆինճանճըլար եոզուշու . Լսմա-
նուէլ եկեղեցի. ժամ 10.30 (Ը. ե.). Վեր. Յ. Գ. Գրիգորեան:

ՍԿԻՒՏԱՐ. — Ամերիկեան Գոլէճին մատուռը . ժամ
10 (Ը. ե.). Տիար Միհրան Ա. Ձէնիզեան:

ԹԱՍԳԻԿ . — ժամ 7 (Ը. Թ.) . Պաս. Բ. Պետրոսեան :

ՊՕՅԱՃԸ ԴԻՒՂ. — Կոստիկեան բնակարան . ժամ 3
(Ը. ե.) :

Ե. Ռ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԳՈՒՄ ԳԱՓՈՒ. — Անգլիական Միշըն Հաուս . ժամ 3
(Ը.ե.) . Աղօթքի ժողով:

ՄԵԶԻ ՂՐԿՈՒԱԾ ԳԻՐՔ

Հայ Մատենաշար Թիւ 1 — ՋԻԹՈՒՆԻ . —
ՄԱՅՐԵՆԻ ԱՇԽԱՐՀ: — *Դրուագներ Հայ-Ընտա-*
նեկան կեանքէն : Էջ 144 . Գինն 6 ղրշ :

ԶՐԻ ԽՐԱՏ ՄԸ

Ձմեռը , բժիշկը և հրդեհը կը վախնան հեռու
մնալ այն տուներէն (ըլլայ հին կամ նոր , փայ-
տաշէն կամ քարաշէն) որոնք ունին

ՏԱՔ ՋՈՒՐՈՎ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՋԵՌՈՒՑՈՒՄ (ՔԱԼՕՐԻՖԷՐ)

MODERN HOT WATER HEATING PLANT

CHAUFFAGE CENTRAL MODERN A EAU CHAUDE

Առողջապահական է , հանգստաւէտ է , մանա-
ւանդ չատ մաքուր և ամէնէն խնայողականն է :
Մանրամասնութեանց համար դիմել առ

MR. LÉON CHIRIN M. E.
Heating Engineer and Installator
3, Kenadjian Han – Stamboul, CONSTANTINOPLE.

ԹԷՅ ԻՍԱԳՈՒԼԵԱՆ

ԹԷՅ ԹԷՅ
ԹԷՅ ԹԷՅ
ԹԷՅ ԹԷՅ

ՀՈՏԱԻԷՏ, ԽՆԱՅՈՂԱԿԱՆ ԵՒ ՍՆՆԴԱՐԱՐ

Փնտռեցէք սոյն «Փիղ» մարքայով Թէյերը
Թուրքիոյ բոլոր քաղաքներու Թէյավաճառնե-
րուն քով : Կեդրոնատեղի Պահեստ Գալաթա , Սա-
տըզիէ խանին անկիւնը

Յ. ԻՍԱԳՈՒԼԵԱՆ, ՈՐԴԻ ԵՒ ԸՆԿ.
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

ԱՒԵՏԱԲԵՐ *ձեռքէ կը ծախուի հատը 40 փարայի*